

SALGÓTARJÁNI JÁRÁS

GYEREKESÉLY STRATÉGIA ÉS CSELEKVÉSI TERV

**Készült az „Esély a gyermekekért” című projekt
megvalósítása keretében**

EFOP 1.4.2 – 16 – 2016 - 00003

2021.

Tartalomjegyzék

1. Előzmény	3.
2. Bevezetés	6.
3. A Járási Gyerekesély Stratégia és Cselekvési Terv	8.
4. Helyzetkép	9.
4.1. A Salgótarjáni járás néhány jellemzője	9.
4.1.1. A gyerekes háztartások és a gyerekek általános jellemzői	14.
4.1.2. A gyerekes háztartásokban élők gazdasági aktivitása	17.
4.1.3 A gyerekes háztartások jövedelmi - anyagi helyzete, szegénység	19.
4.1.4 Anyagi depriváció, nélkülözés és szubjektív szegénység	21.
4.1.5 Lakáskörülmények, lakhatás, megfizethetőség	26.
4.1.6 Kisgyerekkor, bölcsőde, óvoda	29.
4.1.7 Iskoláskor, iskola	31.
4.1.8 Szülői/válaszadói vélemények	35.
4.1.9. A Salgótarján járásban készült MTA tanulmány összefoglalása	37.
5. Járási Esélyteremtő Programterv	40.
6. Gyerekesély program működése, gyakorlati tapasztalatai	43.
6.1. Az „Esély a gyermekekért” program rövid bemutatása	43.
6.2. Az „Esély a gyermekekért” program működése	47.
6.3. A Gyerekesély program SWOT analízise	52.
7. A Járási Gyerekesély Stratégia és Cselekvési Terv beavatkozási területei	54.
7.1 Foglalkoztatás, helyi gazdaságfejlesztés	54.
7.2. Szociális és gyermekjóléti ellátások	57.
7.3 Korai képességgondozás, korai fejlesztés, korai szocializáció elősegítése	59.
7.4. Egészségesebb gyermekkor	62.
7.5 Köznevelés	63.
8. A Járási Gyerekesély Stratégia és Cselekvési Terv elkészítésének feladat-és módszertana	66.
9. Cselekvési terv	69.
Összegzés	82.

1. Előzmény

A Magyar Országgyűlés az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdette a Gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezményt. E törvény szerint a gyermeket ugyanúgy megilleti az ENSZ, annak szakosított intézményei és nemzetközi szervezetek által elfogadott nemzetközi jogi eszközökben rögzített valamennyi emberi jog, de ezek érvényesítéséhez a gyermek, fizikai és szellemi fejletlensége miatt, különös biztosítékokat és gondozást igényel. A gyermek különleges védelmet élvez: a részes államok elismerik, és minden eszközzel biztosítják valamennyi gyermeknek a jogát olyan életszínvonalhoz, amely lehetővé teszi a testi, szellemi, lelki, erkölcsi és társadalmi fejlődését. Az e célból elfogadott törvényekben figyelembe kell venni a gyermek mindenek felett álló érdekét.

A Kormány 2005-ben elindította a Gyermekszegénység Elleni Nemzeti Programot.

Ezek alapján került kidolgozásra a „Legyen jobb a gyerekeknek” Nemzeti Stratégia 2007-2032, amelyet az Országgyűlés 2007. május 31-én 47/2007. (V. 31.) OGY határozattal fogadott el.

A Nemzeti Stratégia egy olyan huszonöt éven át tartó program, ami a gyermekek szegénységének csökkentését és esélyeik javítását tűzte ki legfőbb céljául.

A Nemzeti Stratégia szükségességét elsősorban az indokolja, hogy e törvénynek megfelelően is csökkentse a gyermekek és családjaik nélkülözését, javítsa a gyermekek fejlődési esélyeit. A törvény minden gyermekre kiterjed, de értelemszerűen azoknak a gyermekeknek kell prioritást kapniuk, akiknek érdekei a legjobban sérülnek, akiknél a nélkülözések a legjobban korlátozzák fejlődésüket.

A Nemzeti Stratégia másik fontos indoka a szegénységi ciklus megszakításának szükségessége. Ez a gyermekek és a társadalom közös távlati érdeke. A mai, tudáson és versenyen alapuló társadalomban a hátránnyal induló gyermekek szegénysége súlyosabb következményekkel jár, mint korábban. A szegény gyermekkor nemcsak az anyagi javak hiányát jelenti, hanem azt is, hogy a gyermekek előtt lezáródnak azok a lehetőségek, amelyek révén jó eséllyel kapcsolódnak be a társadalom nagy rendszereibe, munkába, állampolgári részvételbe, egyáltalán: hozzájuthatnak a tisztességes megélhetéshez.

Ehhez szorosan kapcsolódik a rendszeres pénzkereső foglalkozás, a munka hiánya. A kirekesztődés egyik oka az intézményes iskolai nevelés és általában a képzés hiányosságaihoz kapcsolódik. Ma az általános iskolát befejezők mintegy negyede-ötöde funkcionális analfabétaként hagyja el az iskolát. Piacképes tudás, a versenybe való sikeres belépéshez szükséges képességek hiányában sorsuk és az ő gyermekeik sorsa is megpecsétlődik.

A harmadik indok az első kettőből adódik. Közös érdek az ország fenntartható gazdasági és társadalmi fejlődése. Ehhez a gyermekek esélyeinek közelítése, piac- és lehetőleg versenyképes felkészültségük, munkához jutásuk általános biztosítása, a ma növekvő társadalmi szakadékok szűkítése szükséges. A fenntartható és harmonikus gazdasági fejlődés alapja a fenntartható társadalmi fejlődés, az egészséges, összetartozó, békés társadalom.

A "Legyen Jobb a Gyermekeknek!" Nemzeti Stratégia beavatkozási területei

1. fejlesztési terület: Foglalkoztatás, munkaerő-piaci helyzet javítása
2. fejlesztési terület: A gyermekes családok anyagi helyzetének javítását szolgáló ellátások fejlesztése
3. fejlesztési terület: Lakás, lakhatás feltételeinek, minőségének, biztonságának javítása
4. fejlesztési terület: A képességek kibontakoztatását, a sikeres iskolai pályafutást segítő intézmények és szolgáltatások, szegregáció megszüntetése
5. fejlesztési terület: A gyermekes családokat célzó személyes szolgáltatások és szakellátások fejlesztése
6. fejlesztési terület: Egészségesebb gyermekkor biztosítása

Az egyes beavatkozási területek egymással szorosan összefüggnek, egységet alkotnak, ezért a beavatkozások komplexen kezelendők.

Magyarország Kormányának Integrált térségi gyermekprogramok című, EFOP 1.4.2-16 kódszámú felhívása család – és gyermekjóléti központot fenntartó helyi önkormányzatok, helyi önkormányzatok társulásai számára önállóan vagy azoknak más helyi önkormányzatokkal, helyi önkormányzatok társulásaival, helyi nemzetiségi önkormányzatokkal, egyházi, nonprofit szervezetekkel alkotott konzorciumai számára, a gyermekeket sújtó nélkülözés újratemelődének megakadályozására és a gyermekek esélyeinek növelésére irányuló projektek megvalósítása érdekében nyújtott lehetőségeket.

A felhívás illeszkedik a „**Legyen jobb a gyerekeknek!**” Nemzeti Stratégiához azáltal, hogy a gyermekek helyzetének javítását szolgáló EFOP konstrukciók (Integrált gyermekprogramok szakmai támogatása és az Integrált térségi gyermekprogramok) a Stratégia alapelveivel összhangban annak céljaihoz hozzájárulva, az egyes fejlesztési irányokon belüli eszközök együttes alkalmazásával segíti a leghátrányosabb helyzetű területeken élő gyerekeket és családjaikat.

Illeszkedik továbbá a **Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia II. (a továbbiakban: MNTFS II)** „Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája, a Köznevelés-fejlesztési stratégia, továbbá a Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia elfogadásáról szóló 1603/2014. (XI. 4.) Korm. határozathoz. Az MNTFS II 7.1. Gyermek jól-lét beavatkozási területénél megfogalmazottak szerint „a gyerekszegénység csökkentése érdekében tovább kell fejleszteni a leghátrányosabb helyzetű térségekben a gyermekek és családjaik felzárkózási esélyeinek növelésére – 2007-2013 - között elindított integrált programokat, illetve azokat további hátrányos helyzetű területekre szükséges kiterjeszteni.

2. Bevezetés

Salgótarján és Térsége Önkormányzatainak Társulása (a továbbiakban: STÖT) - mint a Salgótarjáni járás területén a család- és gyermekjóléti központ fenntartója – Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzatával konzorciumban valósítja meg az EFOP-1.4.2-16-2016-00003. azonosítószámú, „Integrált Térségi Gyermekprogramok” megnevezésű, „Esély a gyermekeinknek” című pályázatot.

A STÖT Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzatával konzorciumban 2016-ban nyújtotta be az „Integrált Térségi Gyermekprogramok elnevezésű felhívásra az **„Esély a gyermekeinknek”** című pályázatát.

A pályázat 2017-ben pozitív elbírálásban részesült, a konzorcium 400.000.000,-Ft vissza nem térítendő támogatást kapott. A projekt 2017. november 1 – 2022. április 30-ig tart, és a Széchenyi 2020 fejlesztési program keretében, az Európai Szociális Alapból valósul meg.

A program során a kedvezményezett egy széles körű összefogáson, helyi szükségleteken alapuló, integrált térségi programot valósít meg a járás településein élő gyermekek és családjaik, különösen a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek felzárkózási esélyének növelése érdekében. A 4 és fél évre tervezett projekt célja a szegénység, és azon belül különösen a gyermekszegénység csökkentése, valamint a szegénység újratermelődésének, generációk közötti átörökítésének megelőzése. A cél elérésének érdekében tervezett tevékenységek a leszakadó csoportok, a kirekesztett közösségek felzárkóztatását szem előtt tartva kerültek meghatározásra. Ezeken a tevékenységeken keresztül kívánja a projekt biztosítani a szegény, hátrányos helyzetű családok társadalmi és közösségi integrációját.

A pályázatnak több kiemelt tevékenysége van. A szolgáltatási paletta része a közösségfejlesztés, a sportra nevelés, művészeti nevelés, háztartásgazdálkodási, valamint pénzkezelési és jogi tanácsadás, védőnői szolgáltatás, biztos kezdet szemlélet terjesztése, egészségügyi szűrés, ünnepközi programok, nyári napközis és bentlakásos táborok, szupervízió, mobil utazó szolgálat biztosítása, mobil játszótér üzemeltetése, illetve a jelenlétházak (közösségi házak) működtetése, továbbá a Járási Gyerekesély Bizottság létrehozása. A projekt kötelező eleme, hogy a célterületen élő gyermekek, fiatalok és családjuk helyzetének, igényeinek, szükségleteinek felmérése alapján kidolgozásra kerüljön a Járási Gyerekesély stratégia és Cselekvési Terv

A pályázatban Salgótarján járás 12 kistélepülése vesz részt, valamint Salgótarján Megyei Jogú Város 3 szegregátumával. Az érintett településeken, településrészekben egymástól eltérően valósulnak meg a programok. A pályázat benyújtása előtt a kedvezményezett szakemberei helyzetelemzést végeztek a Magyar Máltai Szeretetszolgálat közreműködésével és elkészítették a Járási Tükör elnevezésű dokumentumot.

A Járási Tükör elkészítése során a kiküldött MTA adatlapokon a megkeresett intézmények, szolgáltatók, önkormányzatok megjelölhették, hogy véleményük szerint melyek azok a fejlesztések (intézményfejlesztés, szolgáltatás létrehozás, bővítés, programok bevezetése, stb.), melyekkel hatékonyan lehetnek javítani a járásban élő gyermekek és családok esélyeit, helyzetét. A dokumentumban a jelzett felvetéseket, javaslatokat összefoglaltuk intézménytípusonként, szolgáltatónként.

3. A Járási Gyerekesély Stratégia és Cselekvési Terv

A Járási Gyerekesély Stratégiai és Cselekvési Terv (röviden: Stratégia) célja, hogy az ebben foglaltak megvalósításával a Salgótarjáni járás és települései hátrányos és egyre romló helyzetét az érintettek és érdekeltek közös, összehangolt, tervszerű munkával hosszú távon is javítsák, elsősorban a szegény, hátrányos helyzetű gyermekekre és családjaikra összepontosítva.

EFOP-1.4.2-16-2016-00003 azonosító számú, Integrált Térségi Gyermekprogramok konstrukció keretében támogatott „**Esély a gyermekeinknek**” című projekt elemei alkalmasak arra, hogy a Stratégia alapelvei alapján a helyi szereplők széleskörű bevonásával, a Járási Gyerekesély Bizottság irányító közreműködésével a tevékenység keretében kidolgozásra kerüljön a középtávra és hosszú távra (legalább 10 évre) szóló stratégia, és meghatározza a tennivalókat járási szinten értelmezhető, a járási szükségleteket előtérbe helyező területekre és prioritásokra. A Stratégia figyelembe veszi az elkészült vagy készülő terveket, koncepciókat, programokat.

A Stratégia minimum két évente, illetve szükség szerint felülvizsgálatra kerül a projektidőszak lejártát követően is. Az elkészült Stratégiát a Járási Gyerekesély Bizottság, valamint a Salgótarján és Térsége Önkormányzatainak Társulása Társulási Tanácsa fogadja el.

4. Helyzetkép

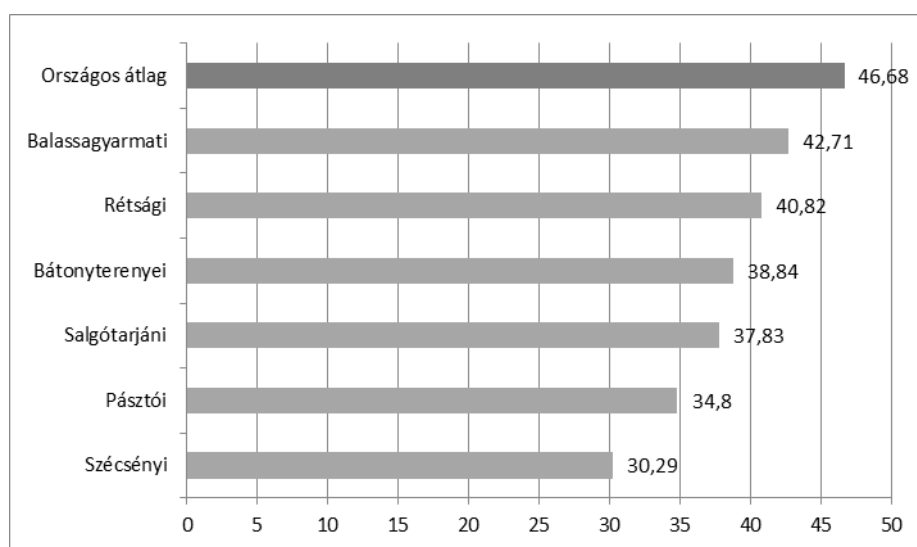
A helyzetkép a Stratégia cél- és feladat meghatározásának alapját képezi.

A helyzetelemzés elkészítésében az EFOP-1.4.2-16-2016-00003 projekt szakemberei, illetve a kapcsolódó kiemelt projekt munkatársai nyújtottak segítséget.

4.1 A Salgótarjáni járás néhány jellemzője

Nógrád megye az észak-magyarországi régió három megyéjének egyike, amely népessége alapján az ország legkisebb (lakónépessége 192.903 fő – 2020.12.31.) és számos gazdasági, társadalmi, infrastrukturális mutató alapján az egyik leghátrányosabb helyzetű megyéje. A 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet¹ szerint a megye hat járása közül csak a Szécsényi tartozik a komplex programmal fejlesztendő, legrosszabb helyzetű 36 járás közé, ugyanakkor egyik Nógrád megyei járás – számos társadalmi, demográfiai, gazdasági, infrastrukturális indikátor alapján számított – komplex mutatója sem éri el az országos átlagot. Annak ellenére, hogy a Salgótarjáni járás központja a megyeszékhely (Salgótarján), a megye járásai közül – a számított komplex mutató alapján – a Balassagyarmati, a Rétsági és a Bátorterenyei is jobb helyzetben van. A Salgótarjáni járás, ahogy a megye többi járása kedvezményezettnek minősül, komplex mutatója (37,83) jóval elmarad az országos átlagtól (46,68) (1. ábra).

1. ábra: A Nógrád megyei járások komplex mutatójának értékei és az országos átlag

Forrás: 290/2014. (XI. 26.) Kormányrendelet

¹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1400290.KOR>

A 29 településből álló Salgótarjáni járás a megye legnépesebb járása, állandó népessége 2020.12.31-ei adatok alapján 60340 fő, lakónépessége 57509 fő.² (Ezt követi a Balassagyarmati járás, amelyhez szintén 29 település tartozik, de a járás állandó népessége „csak” 38118 fő.) (1. táblázat)

1. táblázat

	Lakónépesség	Állandó népesség
	2020.12.31	
Salgótarjáni járás	57509	60340
Balassagyarmati járás	37001	38118
Bátonyterenyei járás	19737	20325
Pásztói járás	30319	30503
Rétsági járás	24916	25000
Szécsényi járás	18092	18623
Nógrád megye	187574	192909

A Salgótarjáni járás magas népességszámát a megyeszékhelyen (a járás egyetlen városa) élők száma indukálja, itt él a járás népességének több, mint fele (34209 fő). Salgótarján után a 2528 fős Karancslapujtó, Somoskőújfalu (2231 fő) és Karancskeszzi (1765 fő) települések következnek az állandó népességüket tekintve.

	Település	Állandó népesség ³ 2014.12.31.	Állandó népesség 2020.12.31.	területnagyság (km ²)
1.	Bárna	1067	987	15,39
2.	Cered	1116	1050	38,57
3.	Egyházaskerve	721	701	15,37
4.	Etes	1408	1321	15,8
5.	Ipolytarnóc	476	436	13,58
6.	Karancsalja	1553	1517	12,54
7.	Karancsberény	851	797	23,14
8.	Karancskeszzi	1889	1765	31,72
9.	Karancslapujtó	2713	2528	19,37
10.	Karancsság	1285	1296	21,39
11.	Kazár	1860	1752	30,39

² KSH Statinfo

³ KSH definíció: Állandó népesség: az adott területen lakóhellyel rendelkező személyek száma. Lakónépesség: az adott területen lakóhellyel rendelkező és másutt tartózkodási hellyel nem rendelkező személyek, valamint az ugyanezen területen tartózkodási hellyel rendelkező személyek együttes száma.

12.	Kisbárcány	174	154	8,03
13.	Kishartyán	553	562	8,95
14.	Litke	874	818	18,14
15.	Lucfalva	644	643	14,1
16.	Márkháza	255	256	6,31
17.	Mátraszele	921	939	16,97
18.	Mihálygerge	573	545	11,06
19.	Nagybárcány	698	646	8,84
20.	Nagykeresztúr	269	252	8,2
21.	Rákóczibánya	658	660	4,56
22.	Salgótarján	37497	34209	97,94
23.	Ságújfalu	1039	995	12,03
24.	Sámsonháza	289	281	12,71
25.	Somoskőújfalu	2307	2231	5,19
26.	Sóshartyán	929	897	12,14
27.	Szilaspogony	346	338	14,4
28.	Vizslás	1361	1294	10,15
29.	Zabar	500	470	18,17
	összesen	64826	60340	525,15

A 2014.évi és a 2020. évi adatok összehasonlítása alapján a Salgótarjáni járás települései állandó népességének csökkenése figyelhető meg. A számadatokat elemezve megállapítható, hogy 6 év után csak néhány esetben látható kismértékű népességnövekedés (pl. Karancsság, Kishartyán, Mátraszele, Márkháza és Rákóczibánya).

A 2011-es népszámlálás szerint Nógrád megyében 15 500 fő, a Salgótarjáni járásban 5400 fő vallotta magát cigány/roma nemzetiségűnek⁴. Ez akkor megyei és járási szinten egyaránt 8 százalékos arányt jelentett a teljes népességhez viszonyítva.

Össességében, a 28 község negyede (25%) 500 fő alatti, közel 43 %-a 500 és 1000 fő közötti kistélepülés (2. táblázat).

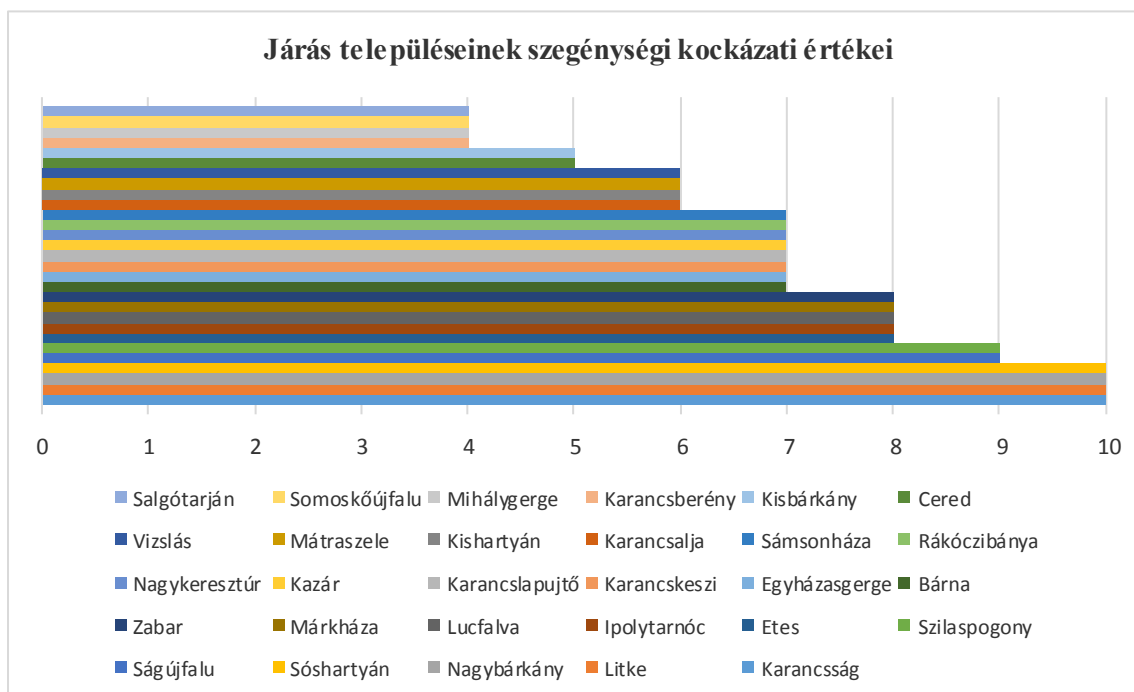
⁴ A nemzetiség, az anyanyelv, a családi, baráti közösségben használt nyelv válaszok legalább egyike szerint. KSH Népszámlálás, 2011. http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/teruleti/12/12_4_1_6_1.xls

2.. táblázat: A Salgótarjáni járás településeinek száma és megoszlása lakónépességük szerint, 2020.12.31.

Állandó népesség	Települések száma, db
500 fő alatt	7
501 -1000 fő	12
1001 - 2000 fő	7
2001 - 3000 fő	2
3000 fő felett	1
<i>Összesen</i>	29

Forrás: KSH Területi Statisztikai Adatok Rendszere

Ha a járás helységei szegénységi kockázatának értékeit⁵ elemezzük, láthatjuk, hogy a települések 38 %-a magas szegénységi kockázatú („8”-„9”-„10”) település, „7” értékkel közel 29%-uk rendelkezik.

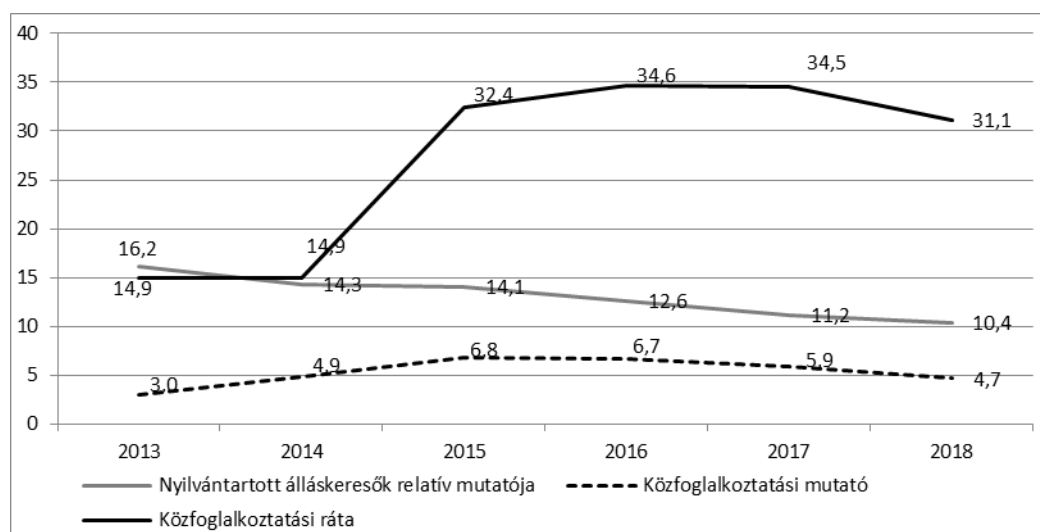

forrás: MTA adatok – saját készítésű ábra

⁵ Az MTA Regionális Kutató Központja által számított érték.

A Salgótarjáni járásban élő munkavállalási korú (15-64 éves) népesség száma mintegy négyezer fővel, a regisztrált álláskeresők száma háromezer fővel csökkent az elmúlt néhány évben (2013 – 2018 között). Előbbiek száma 39 000 fő, utóbbiaké 4 000 fő volt 2018-ban.⁶ Ezzel párhuzamosan több, mint harmadával (16,2%-ról 10,4%-ra) esett vissza a nyilvántartott álláskeresők aránya (relatív mutatója⁷). A 2018-as járási érték (10,4%) az országos átlag (3,9%) mintegy két és félszerese. A munkanélküliségi mutató javulásában – nem csak ebben a járásban – kiemelkedő szerepe volt a közfoglalkoztatás kiterjesztésének 2013-2014-től, ahogy ezt a közfoglalkoztatási mutató és ráta jelzik⁸ (2. ábra). Ezzel együtt, a járás Esélyteremtő Programterve, amelyet Salgótarján városa készített el 2015-ben, kiemeli: „A legszegényebb, leghiányosabb ellátottságú aprófalvak „végállomást” jelentenek. A helyi munkalehetőségek teljes hiánya, a járáson belüli és az azt környező térséget jellemző munkaerőpiaci mobilitási lehetőségek igen korlátozott volta, valamint az akadozó, nehezen elérhető szolgáltatások nem kínálnak semmiféle kitörési pontot a lakosság számára.”⁹

2. ábra: Munkanélküliségi és közfoglalkoztatási mutatók a Salgótarjáni járásban, 2013-2018. (%)

Forrás: Belügyminisztérium, <http://kozfoglalkoztatás.bm.hu/>

⁶ <http://kozfoglalkoztatás.bm.hu/>

⁷ „A mutató megadja a nyilvántartott álláskeresők arányát a munkavállaló korú népességszámhoz viszonyítva az adott területi egységre vetítve.” Forrás: <http://kozfoglalkoztatás.bm.hu/statisztika/terkep/definici.htm>

⁸ „Közfoglalkoztatási mutató: A közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszáma a munkavállalási korú népességhez viszonyítva, %. **Közfoglalkoztatási ráta:** 2013, 2014, 2015 évben A közfoglalkoztatottak zárónapi létszámát viszonyítja a közfoglalkoztatottak és a nyilvántartott álláskeresők zárónapi létszámához. 2016 évtől a közfoglalkoztatási ráta a közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszámát viszonyítja a közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszámának és a nyilvántartott álláskeresők zárónapi létszámának összegéhez.” Forrás: <http://kozfoglalkoztatás.bm.hu/statisztika/terkep/definici.htm>

⁹ Esélyteremtő Programterv, 54. o.

https://www.salgotarjan.hu/wp-content/uploads/fajl_projektek_20160111_arp-1-a-3-2014-2014-0091_eselyteremto_programterv.pdf

A Salgótarjáni járásban (2017-2022 között) megvalósuló „Integrált Térségi Gyermekprogram” keretében a járásban élő, 0-17 éves gyereket/gyerekeket nevelő háztartásokat reprezentáló adatfelvétel készült el 2018 októberében.

4.1.1 A gyerekes háztartások és a gyerekek általános jellemzői

Az adatfelvétel alapján a gyerekes háztartások 58 százaléka egygyerekes, 28 százaléka kétgyerekes, 14 százalékuk három vagy több gyereket nevel (*3. táblázat*). (A négy-öt gyerekesek aránya 3%). A háztartások átlagos létszáma 3,8 fő; tizedük (12%) kétszemélyes, harmaduk három (30%), illetve négyszemélyes (33%) háztartás, a legnépesebb háztartásban tizenegyen élnek. A gyerekes háztartások kétharmada (66%) Salgótarjánban, harmada (34%) a járás községeiben él. A 0-17 évesek 59 százaléka városi, 41 százaléka falusi. (A 2011-es népszámlálás szerint a Salgótarjáni járásban élő 11 800 gyerek (0-17 éves) 54 százaléka élt a megyeszékhelyen.)¹⁰

3. táblázat: A gyerekes háztartások száma és megoszlása gyerekszám szerint, db, %

Gyerekszám a háztartásban	Háztartások száma, db.	Háztartások megoszlása, %
Egy gyerek	173	58,2
Két gyerek	82	27,6
Három és több gyerek	42	14,1
<i>Összesen</i>	<i>297</i>	<i>100,0</i>

A gyerekes háztartásokban élő 0-17 éves népesség (akikről készült gyerek kérdőív) negyede (25%) 0-2 éves, tizede (11%) 3-5 éves, 42 százaléka 6-13 év közötti, több, mint ötöde (23%) 14-17 éves. A népszámlálás (2011) szerint ehhez hasonló (volt) a gyerekek korcsoportok szerinti megoszlása. Kivétel a 0-2 éves korosztály, amelynek 0-17 éves népességen belüli aránya a mintában közel kétszerese (25%) a népszámlálási adatnak (13%) (*4. táblázat*).

¹⁰ http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/teruleti/12/12_4_1_2_2.xls

4. táblázat: A 0-17 éves népesség száma és megoszlása az adatfelvétel és a népszámlálás (2011) alapján

Gyerekek életkora	Gyerekek száma, fő	Gyerekek megoszlása, %	Gyerekek száma, fő	Gyerekek megoszlása, %
	az adatfelvétel mintájában		a Salgótarjáni járásban, 2011*	
0-2 éves	114	25,2	1573	13,3
3-5 éves	48	10,6	1772	15,0
6-13 éves	188	41,6	5433	45,9
14-17 éves	102	22,6	3049	25,8
<i>Összesen</i>	<i>451</i>	<i>100,0</i>	<i>11827</i>	<i>100,0</i>

* Forrás: KSH Népszámlálás, 2011

A gyerekes háztartásokban élő 15-64 éves népesség közel fele (45%) legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik, negyedük (23%) szakmunkásképzőt, tizedük (11%) gimnáziumot végzett; a diplomások aránya szintén 10 százalékos. A 20 éven felüli népesség 37 százaléka legfeljebb nyolc osztályt, 28 százaléka szakmunkásképzőt végzett. Az érettségizettek (10%) és a diplomások (12%) aránya hasonló a 15-64 évesek körében mért arányoknak (5. táblázat).

Az adatfelvétel alapján magas az alacsony iskolai végzettségű népesség aránya, a diplomások aránya viszont inkább kedvezőnek mondható. (A népszámlálási adatok csak jelzésértékűek: 2011-ben a Salgótarjáni járás 15 éves és idősebb népességének 94%-a legalább nyolc osztályos, a 25 éves és idősebb népesség 14 százaléka felsőfokú végzettséggel rendelkezett¹¹.)

5. táblázat: A gyerekes háztartásokban élő 15-64 éves és 20 éven felüli népesség száma (fő) és megoszlása (%) iskolai végzettség szerint

Iskolai végzettség	A 15-64 éves népesség		A 20 éven felüli népesség	
	száma, fő	megoszlása, %	száma, fő	megoszlása, %
Kevesebb, mint 8	24	3,6	14	2,6

¹¹ http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/teruleti/12/12_4_1_4_2.xls

általános				
Nyolc általános	277	41,3	190	34,3
Szaktanácsképző; szakképzés érettségi nélkül	155	23,1	155	28,0
Szakközépiskolai érettségi; szakképzést követő érettségi	26	3,8	23	4,1
Gimnáziumi érettségi	73	10,8	54	9,9
Érettségit követő, nem felsőfokú szakképzés, technikum	31	4,7	31	5,7
Felsőfokú szakképzés, felsőfokú technikum	21	3,1	21	3,8
Főiskola	35	5,2	35	6,3
Egyetem	29	4,4	29	5,3
<i>Összesen</i>	<i>672</i>	<i>100,0</i>	<i>553</i>	<i>100,0</i>

Forrás: KSH

A nemzetiségi, etnikai hovatartozására vonatkozó kérdés lehetővé tette a kettős identitás megválasztását. Az volt a kérdés, hogy a válaszadó milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban és másodsorban, illetve külön azt is, hogy van-e olyan személy a családban, aki romának/cigánynak vallja magát.

A háztartások (a kérdezettek) 82 százaléka magyarnak, 18 százaléka romának vallja magát elsősorban. A magukat elsősorban magyarnak, másodsorban viszont romának vallók aránya 15 százalék. Ezek szerint a kérdezettek összességében harmada (33%) tekinthető önbevallás alapján romának/cigánynak. Arra a kérdésre, hogy a családban van-e valaki, aki romának/cigánynak vallja magát, a háztartások (kérdezettek) 35 százaléka válaszolt igennel. (A nemzetiségi/etnikai származás esetében nem szelektáltuk a nem tudja/nincs válaszokat.) (6. és 7. táblázat). A két arány közel azonos, tehát ha egyharmadra becsüljük a roma háztartások arányát a gyerekes háztartások között, talán nem tévedünk nagyot. (Az elemzés során az utóbbi változót használjuk¹².)

¹² Van-e a családban olyan személy, aki romának/cigánynak vallja magát?

6. táblázat: Milyen nemzetiségűnek tartja magát elsősorban?

Milyen nemzetiségűnek tartja magát	Háztartások száma, db.	Háztartások megoszlása, %
magyar	242	81,6
cigány/roma	53	17,9
egyéb	1	0,3
nem tudja/nincs válasz	1	0,3
<i>Összesen</i>	<i>297</i>	<i>100,0</i>

7. táblázat: Van-e a családban olyan személy, aki cigánynak/romának vallja magát?

Van-e a családban olyan személy, aki cigánynak/romának vallja magát?	Háztartások száma, db.	Háztartások megoszlása, %
van	103	34,8
nincs	190	63,9
nem tudja/nincs válasz	4	1,3
<i>Összesen</i>	<i>297</i>	<i>100,0</i>

4.1.2 A gyerekes háztartásokban élők gazdasági aktivitása

A gyerekes háztartásokban élő munkavállalási korú, 15-64 éves népesség (680 fő) fele (54%) aktív kereső; úgy, hogy az alkalmazottak, vállalkozók mellett ebbe a csoportba soroltuk a kérdés idején alkalmi munkát végzőket és a közfoglalkoztatottakat is.

(Az aktív keresők 13%-a közfoglalkoztatott, 11%-a alkalmi munkát végez.) A munkanélküliek aránya így 10, az inaktív népességé 21, az eltartottaké 14 százalék (8. táblázat). Csak a keresőket tekintve, a korcsoportban (15-64 évesek) az alkalmazottak aránya 39, a vállalkozóké mindössze 3, az alkalmi munkát végzőké 6, a közfoglalkoztatottaké 7 százalék. A KSH adatok szerint Nógrád megye 15-64 éves népességének 67%-a foglalkoztatott, 7%-a munkanélküli volt 2018-ban; az aktivitási arány 73%¹³. A Salgótarjáni

¹³ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qlf031.html

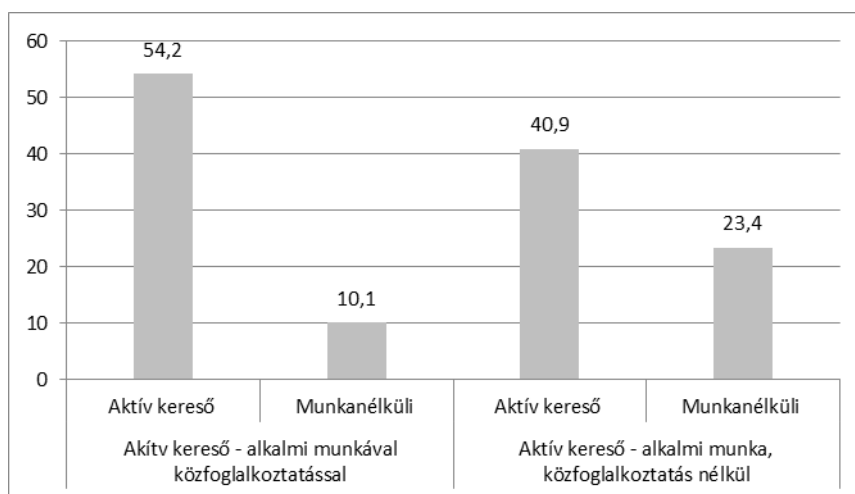
járásban a nyilvántartott álláskeresők relatív mutatója 10,4 százalék (3900 fő), közfoglalkoztatási mutatója 4,7% volt 2018-ban¹⁴.

8. táblázat: A 15-64 éves népesség száma, megoszlása gazdasági aktivitás szerint

Gazdasági aktivitás	A 15- 64 éves népesség	
	száma, fő	megoszlása, %
Aktív kereső	369	54,2
Munkanélküli	68	10,1
Inaktív	145	21,3
Eltartott	98	14,4
<i>Összesen</i>	<i>680</i>	<i>100,0</i>

A kérdezés idején alkalmi munkát végzőket és közfoglalkoztatottakat nem aktív keresőnek, hanem munkanélkülinek tekintve, az aktív keresők aránya 41 százalékra csökken, a munkanélkülieké több, mint kétszeresére emelkedik (23%) (2. ábra).

3. ábra: Az aktív keresők és a munkanélküliek aránya a 15-64 éves népességében, alkalmi munkával, közfoglalkoztatással/ezek nélkül, %

A gyerekes háztartásban élő aktív korúak (15-64 évesek) jelentős része nem rendelkezik rendszeres és/vagy megfelelő szintű jövedelemmel; közel negyedük (23%) alkalmi munkából vagy közfoglalkoztatásból él, vagy munkanélküli (ellátással vagy ellátás nélkül). A háztartások 17 százalékában nincs – az első csoportosítás szerinti – aktív kereső (alkalmazott, vállalkozó, alkalmi munkát végző, közfoglalkoztatott). Ha csak az első kettőt (alkalmazott,

¹⁴ A közfoglalkoztatásban részt vevők havi átlagos létszáma a munkavállalási korú (15-64 éves) népességhez viszonyítva, %. <http://kozfoglalkoztatatas.bm.hu/>

vállalkozó) tekintjük aktív keresőnek, az arány 32 százalék. Adataink szerint a 0-17 évesek 31 százaléka él aktív kereső nélküli háztartásban (az országos arány 7,5% 2017-ben¹⁵). A háztartások 15 százaléka részesül valamilyen pénzügyi támogatásban, segélyben; nekik közel kétharmaduk (63,4%) foglalkoztatást helyettesítő támogatást kap.

4.1.3 A gyerekes háztartások jövedelmi - anyagi helyzete, szegénység

A gyerekes háztartások jövedelmi helyzetét egyrészt összesen¹⁶, másrészt tételesen (jövedelemforrásonként) kérdezték¹⁷. Előbbi esetben a háztartások 78 százalékáról (233 háztartás), utóbbi esetben 92 százalékáról (272 háztartás) vannak értékelhető, összesíthető jövedelemadatok. A háztartások átlagos havi nettó jövedelme a globálisan kért jövedelem alapján 213 600 forint, a tételes kérdezés szerint 228 600 forint (a különbség 7%); a medián 180 000, illetve 206 000 forint (a különbség 14%). Az egy főre jutó átlagos havi nettó jövedelem 58 000, illetve 61 600 forint (a különbség 6%) (9. táblázat). A KSH-adatok szerint (csak érzékeltetésként): a gyerekes háztartásokban az egy főre jutó havi nettó jövedelem 86 900 forint volt 2017-ben (éves jövedelemből számolva)¹⁸.

9. táblázat: A gyerekes háztartások összes és egy főre jutó jövedelme, átlag, medián, Ft

Érték	Háztartási jövedelem		Egy főre jutó	
	Összesen becslés alapján, Ft	Tételes jövedelmek alapján, Ft	Összesen becslés alapján, Ft	Tételes jövedelmek alapján, Ft
Átlag	213 613	228 578	58 080	61 593
Medián	180 000	206 000	50 000	51 500
<i>Háztartások száma, db</i>	233	272	233	272

A magasabb (tételes) jövedelemadatokkal, a medián 60%-os szegénységi küszöb (OECD2 fogyasztási egység skálával) számolva, a gyerekes háztartások 41 százaléka, a 0-17 évesek 38 százaléka él relatív jövedelmi szegénységben (10. táblázat). Ezek az arányok az országos mutatóknál három - három és félszer magasabbak: a gyerekes háztartások szegénységi rátája

¹⁵ Eurostat. Population and Social Conditions/Labour market. <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

¹⁶ Kérem, becslje meg: mennyi a háztartás havi nettó (adózás utáni) összes jövedelme? Ft/hó

¹⁷ Most különböző jövedelemforrásokat sorolunk fel. Kérem, válassza ki közülük azokat, amelyekből az elmúlt hónapban a család tagjainak jövedelme származott. Hány forint nettó jövedelmük származott ebből?

¹⁸ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zhc016a.html

13%, a gyerekeké 14% volt 2017-ben¹⁹. Korábbi adatfelvételek szerint a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben a 0-17 évesek szegénységi rátája 45 (Fehérgyarmati kistérség, 2014) és 70 százalék (Hevesi kistérség, 2013) között alakult; a Mezőcsáti járásban 54, a bodroglőziben 65 százalék volt az arány (2014).²⁰ A salgótarjánival szomszédos Szécsényi járásban 2018 nyarán készült hasonló felmérés; ott a 0-17 évesek 44 százaléka él relatív jövedelmi szegénységben

„Abszolút szegénységként” definiáljuk az elemzésben azt, amikor a háztartásban az egy főre jutó jövedelem nem haladja meg a nyugdíjminimum összegét. Ez – több, mint tíz éve – 28 500 forint, tehát jóval alacsonyabb szegénységi küszöböt jelent a medián jövedelem 60 százalékánál (amit nem egy főre, hanem fogyasztási egységekre számolunk). Adataink szerint a gyerekes háztartások 14, a gyerekek 16 százaléka tekinthető „abszolút szegénynek” (10. táblázat).

10. táblázat: A gyerekes háztartások és a gyerekek szegénységi mutatói, relatív jövedelmi szegénység, abszolút szegénység

Szegénységi ráta/mutató	Háztartások		0-17 évesek	
	száma, db.	megoszlá sa, %	száma, fő	megoszl ása, %
Relatív jövedelmi szegénység (medián 60%-a)				
szegény	111	40,8	170	37,7
nem szegény	161	59,2	280	62,3
<i>Összesen</i>	<i>272</i>	<i>100,0</i>	<i>450</i>	<i>100,0</i>
Abszolút szegénység (28 500 Ft)				
szegény	37	13,7	73	16,3
nem szegény	235	86,3	377	83,7
<i>Összesen</i>	<i>272</i>	<i>100,0</i>	<i>450</i>	<i>100,0</i>

A roma háztartások (mintánkban az összes háztartás harmada) 55 százaléka relatív jövedelmi szegénységben, 25 százaléka „abszolút szegénységben” él (N=101). A nem roma háztartások körében 34, illetve 7 százalék az arány (N=167).

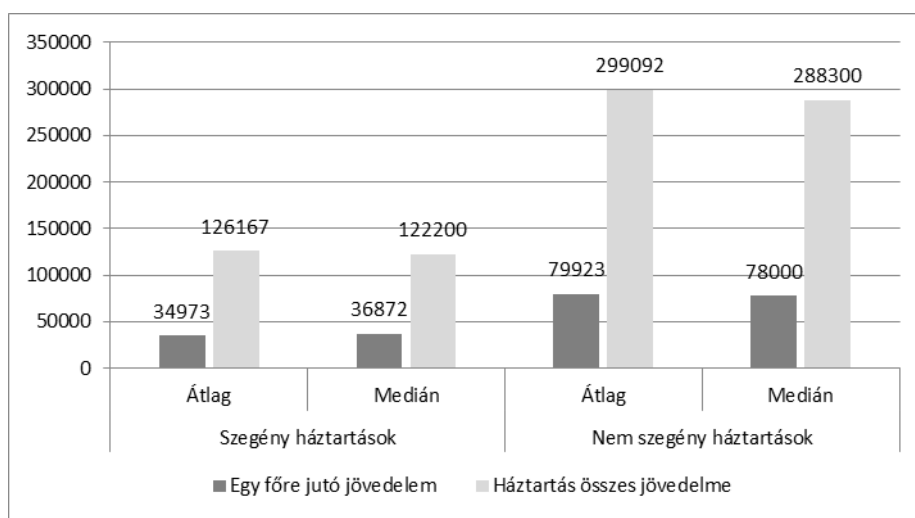
¹⁹ http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html

²⁰ Lásd erről: Farkas (2015)

http://www.esely.org/kiadvanyok/2015_4/2015-4_1-3_Farkas_Tenyleg_minden_rendben.pdf

A relatív szegénységben (medián 60%-a) élő háztartások átlagos havi nettó jövedelme 126 200 forint, egy főre jutó átlagjövedelme 35 000 forint (ami nem sokkal, 7 000 Ft-tal haladja meg a nyugdíjminimum összegét). A nem szegény háztartásokban előbbi jövedelem 299 000, utóbbi 79 900 forint. A szegények és nem szegények háztartási átlagjövedelme között több, mint kétszeres, az egy főre jutó jövedelmek között négy és félszeres a különbség (4. ábra).

4.ábra: A szegény és nem szegény (relatív, medián 60%-a) háztartások összes és egy főre jutó havi nettó jövedelme, átlag, medián, Ft

N=272

4.1.4 Anyagi depriváció, nélkülözés és szubjektív szegénység

Az anyagi deprivációt, a nélkülözést, a kielégítetlen szükségletek körét több kérdéssel vizsgálták. A KSH (és az Eurostat) anyagi depriváció definíciójának kilenc tétele²¹ közül nyolc megegyezik az MTA kérdőívének kérdéseivel. A „hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralék” mutatót (2. tétel) csak nagyjából tudták reprodukálni. Összevonva három kérdést, azokat a háztartásokat vették figyelembe, amelyek az elmúlt 12 hónapban kétszer vagy többször nem tudták befizetni határidőre a lakbért (1) és/vagy a rezsit (2) és/vagy a lakás- vagy egyéb hitel törlesztő-részletét (3).

²¹ 1) hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralékuk van; 2) a lakás megfelelő fűtésének hiánya; 3) váratlan kiadások fedezetének hiánya; 4) kétnaponta hús, hal, vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya; 5) évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya; 6) anyagi okból nem rendelkezik személygépkocsival; 7) anyagi okból nem rendelkezik mosógéppel; 8) anyagi okból nem rendelkezik színes televízióval; 9) anyagi okból nem rendelkezik telefonnal. A 3. tétel adatfelvételünkben ennek a kérdésnek felel meg: Képes lenne az Önök háztartása arra, hogy egy 70 ezer forintos váratlan kiadást saját forrásaiból fedezzen? Forrás: KSH, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszin/hazteletszinvm.pdf>

Összetett mutatójuk szerint a gyerekes háztartások 41 százaléka anyagi deprivációban él, ami azt jelenti, hogy a kilenc tétel közül legalább három esetében fennáll a hiány. A háztartások 21 százaléka legalább négy területen jelzett, kielégítetlen szükségletet; a definíció szerint ők súlyos anyagi deprivációban élnek.

A gyerekek közel fele (46%) deprivált, negyede (27%) súlyosan deprivált (11. táblázat). A roma háztartások 70 százaléka deprivációban, fele (48%) súlyos anyagi deprivációban él (N=104); a nem roma háztartások körében 25, illetve 7 százalék az arány (N=190). Országosan a gyerekes háztartások tizede (12,2%), a 0-17 évesek 15 százaléka él súlyos anyag deprivációban (2017).²²

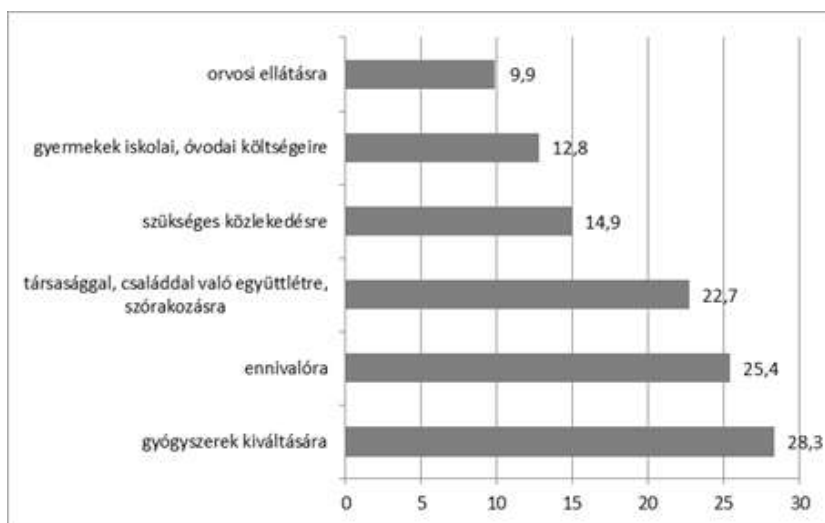
11. táblázat: Anyagi depriváció, súlyos anyagi depriváció a gyerekes háztartások (db., %) és a gyerekek körében (fő, %)

Mutató	Háztartások		0-17 évesek	
	száma, db.	megoszlá sa, %	száma, fő	megoszlása , %
Anyagi depriváció				
Nem deprivált	175	58,9	244	54,2
Deprivált	122	41,1	207	45,8
<i>Összesen</i>	<i>297</i>	<i>100,0</i>	<i>451</i>	<i>100,0</i>
Súlyos anyagi depriváció				
Nem deprivált	233	78,6	331	73,4
Deprivált	64	21,4	120	26,6
<i>Összesen</i>	<i>297</i>	<i>100,0</i>	<i>451</i>	<i>100,0</i>

Nem része a deprivációs indexnek, de fontos: a háztartások 73 százalékában „előfordult az elmúlt 12 hónapban”, hogy hó végére elfogyott a pénzük.

²² http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zaa007.html
Eurostat. Population and Social Conditions.

5. ábra: Előfordult-e az elmúlt 12 hónapban, hogy nem jutott elég pénzük?, „az előfordult”
válaszok aránya, %

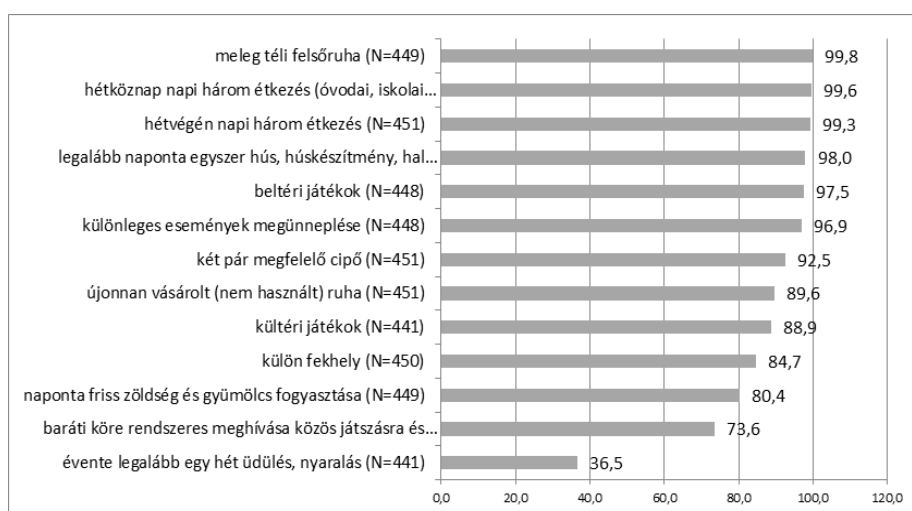

A roma háztartások körében 90 százalék az arány. Leginkább a gyógyszerek kiváltására nem jut pénz (28,3%), de magas azoknak a háztartásoknak az aránya is, amelyekben előfordul, hogy ennivalóra (25,4%), illetve a társasággal, családdal való együttlétre (pihenésre, szórakozásra) (22,7%) nincs pénz. A gyerekek iskolai, óvodai költségeire a háztartások tizedében (12,8%) nem jut elég pénz (5. ábra).

A háztartásokban élő gyerekek deprivációját a háztartás kérdőívben külön kérdésblokkal, összesen 13 tétellel vizsgáltuk. Azt kérdeztük a szülőtől/más felnőttől, hogy a felsorolt tételek biztosítottak-e a család minden 0-17 éves tagja számára (6. ábra).

Válaszaik alapján az alapvető szükségletek többsége szinte minden gyermek (98-100%) számára biztosított (étkezés hétköznap, hétvégén, naponta húsétel, meleg ruha) (persze minőségében jelentősek lehetnek a különbségek).

6. ábra: A biztosított szükségletek aránya a háztartásokban élő 0-17 évesek körében, %

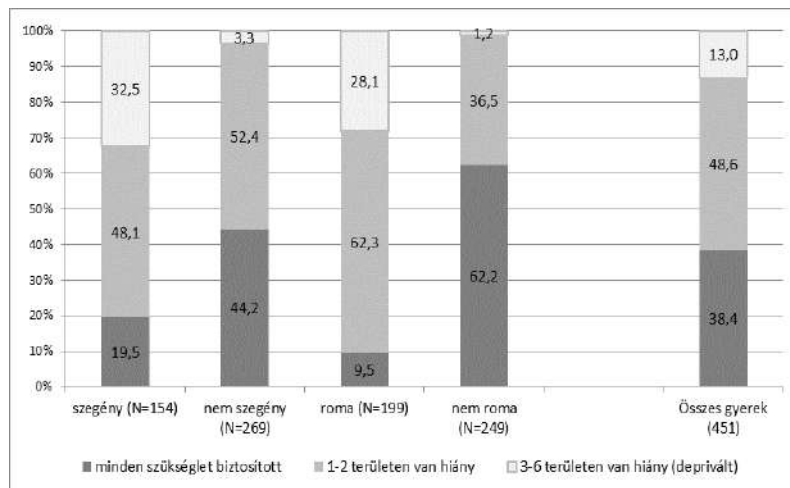

Új ruhája, két pár cipője viszont már csak a gyerekek 90-92 százalékának van; 8-10 százalék azok aránya, akiknek családja ezt nem engedheti meg magának. Friss zöldséget, gyümölcsöt, némileg meglepő módon, a gyerekek 80 százaléka fogyaszt naponta; 14 százalékuk esetében a családnak erre nem telik (a többiek egyéb okból nem kapnak gyümölcsöt).

Ahogy ez lenni szokott, a legkevésbé biztosított tételek a „baráti kör rendszeres meghívása” (74%) és a nyaralás, üdülés (37%). Fontos különbség, hogy az előbbi tétel leginkább „egyéb ok” miatt (19%), utóbbi viszont egyértelműen anyagi okok miatt (60%) nem biztosított (6. ábra).

A 13 szükségletből a gyerekek deprivációját jelző összevont mutatót hoztak létre. Eszerint a 0-17 évesek 38 százaléka olyan háztartásban él, amelyben minden tétel biztosított. Közel felük (49%) esetében 1-2, tizedük (13%) esetében 3-6 mutató terén tapasztalható hiány; utóbbiakat tekintjük deprivátnak. A jövedelmi szegénységben (medián 60%-a alatt) élő gyerekek harmada (33%), a nem szegények mindössze 3 százaléka deprivált. A roma és nem roma gyerekek között hasonló mértékű a különbség: előbbiek 28, utóbbiak 1 százaléka deprivált (7. ábra).

7. ábra: A gyerekes háztartásokban élő 0-17 évesek megoszlása a biztosított szükségletek/hiányok száma szerint, szegény, nem szegény, roma, nem roma, összes gyerekek, %

Szubjektív élethelyzet, szubjektív szegénység

Néhány kérdéssel azt is felmérték, hogy a családok hogyan élik meg saját helyzetüket, annak változásait és jövőbeni kilátásaikat. Eszerint alig vannak olyanok, akik „gond nélkül élnek” (1%), a háztartások közel fele „beosztással jól kijön” (45%), harmada „éppen, hogy kijön a

havi jövedelméből” (34%), ötöde pedig hónapról hónapra, illetve nélkülözések között él (20%) (N=295). (A nagy nehézségek árán megélni képes gyerekes háztartások aránya országosan 13% 2018-ban.²³) A válaszok persze szubjektívek és relatívak, amit jól mutat, hogy a szegény és a nem szegény háztartások körében közel azonos a „beosztással jól kijövők” aránya (46, ill. 44%). A nem szegények tizedének (10%) vannak havi szintű anyagi gondjai, 6 százalékuk pedig – saját megítélése szerint – nélkülözések közt él. A szegény háztartások körében egyaránt 15-16 százalék a havi megélhetési gondokkal, illetve a nélkülözéssel küzdők aránya (N=271).

A kérdezettek 14 százaléka „teljes mértékben szegényként”, fele (53%) „bizonyos értelemben szegényként”, harmada (32%) „nem szegényként” (32,4%) határozta meg saját háztartását. A magukat teljes mértékben szegénynek tekintők aránya közel azonos a szegénységi küszöb (medián 60%) alatt és felett élő háztartások körében (15, ill. 14%). Meglepő, hogy előbbieket 27, utóbbiak (mindössze) 36 százaléka nem tartja magát szegénynek (12. táblázat).

12. táblázat: Szubjektív szegénység a relatív jövedelmi szegénységi küszöb (medián 60%-a) alatt és felett lévő gyerekes háztartások körében, %

Relatív jövedelmi szegénység (medián 60%-a)	Ön mit mondana, jelenleg önök...?				Háztartások száma, N=
	teljes mértékben szegények	bizonyos értelemben szegények	nem szegények	Összesen <i>n</i>	
Szegény	14,5	58,2	27,3	100,0	110
Nem szegény	13,8	50,0	36,2	100,0	152
Összesen	14,1	53,4	32,4	100,0	262

A válaszadók fele (51%) úgy ítélte meg, hogy családjuk „alapvetően ugyanúgy” él, mint három évvel korábban; 27 százalék azok aránya, akik szerint jobban, és 22 százalék azoké, akik szerint rosszabbul élnek most, mint három éve (N=285). Ezzel együtt, a válaszadók (a háztartások) 43 százaléka szerint a következő évben javulni fog helyzetük; és csak 22

²³ Eurostat. Population and Social Conditions.

százalék szerint fordul rosszabbra sorsuk (36% szerint nem lesz elmozdulás) (N=254). (Mindkét kérdés esetében jelentős a bizonytalanok száma, aránya).

4.1.5 Lakáskörülmények, lakhatás, megfizethetőség

Lakáshelyzet, lakáskörülmények

Az összesített adatok szerint a gyerekes háztartások háromnegyede (75%) saját tulajdonú lakásban, 6 százaléka albérletben lakik. Az önkormányzati bérlakásban élők aránya (12%) meglepően magas; Salgótarjánban 16, a községekben 4 százalék. A KSH lakásfelvétele szerint (2015) országosan a lakások mindössze 3 százaléka önkormányzati bérlakás; arányuk a megyeszékhelyeken (mint Salgótarján) 5, a községekben 1 százalék.²⁴ (Adatokat tehát fenntartásokkal kell kezelni.)

A háztartások lakásai átlagosan három szobával rendelkeznek, egy szobára átlagosan 1,5 fő jut. A KSH-definíciót²⁵ egyszerűsítve, azokat a lakásokat tekintjük túlszűfoltnak, amelyekben egy szobára több, mint két fő jut. Eszerint a járásban élő gyerekes háztartások tizede zsűfolt lakásban él. (A 2011-es népszámlálás szerint országosan a lakott lakások 9%-a, Nógrád megyében 15%-a volt zsűfolt; a megye lakosságának 24%-a ilyen lakásokban élt.²⁶)

Konyha (persze nagyon különböző minőségben) mindenhol van. A fürdőszoba és a vízöblítéses vécé a lakások 14-14 százalékából, a vezetékes víz a lakások 6 százalékából hiányzik (N=297). A szegény és nem szegény, illetve a roma és nem roma háztartások lakásai között jelentős a különbség: a szegények lakásainak harmadából (34%) hiányzik a fürdőszoba és a vécé, 16 százalékukban nincs vezetékes víz. A nem szegény háztartások körében az arányok 1-2 százalék közöttiek. A roma háztartások lakásainak egyaránt mintegy ötödében nincs fürdőszoba (21%), vécé (20%), vezetékes víz (17,5); a nem romák körében az arányok 9, 10 és 0,5 százalék (13. táblázat). A gyerekek (0-17 évesek) 14-15 százaléka él fürdőszoba, illetve vécé, közel tizede (9%) vezetékes víz nélküli lakásban (N=449-451). (Országosan a 0-17 évesek 6-7 %-a él olyan lakásban, amelyben nincs fürdőszoba, illetve vízöblítéses vécé.²⁷)

---

²⁴ KSH Lakásfelvétel 2015.

²⁵ Elfogadható az a lakás, ahol egy szobára kettő vagy kevesebb személy jut, és az egy szobában lakó személyek házastársak (élettársak) vagy testvérek. Azok a lakások, amelyek ennek a feltételnek nem tesznek eleget, túlszűfoltnak minősülnek. Az elfogadhatónál eggyel több szoba esetén „megfelelő”, e fölött „tágas” a lakás. Forrás: KSH http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_19_2011.pdf

²⁶ http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_19_2011.pdf

²⁷ Eurostat. Population and Social Conditions.

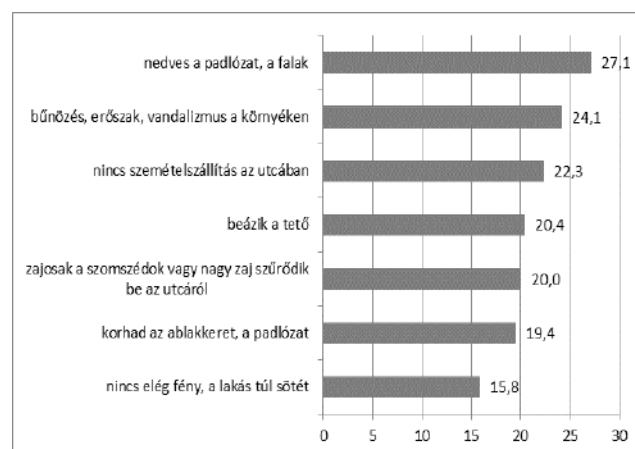
13. táblázat: Fürdőszoba, vécé, vezetékes víz nélküli lakások aránya, szegény/nem szegény, roma/ nem roma gyerekes háztartások, %

Gyerekes háztartások	Lakások (háztartások) aránya, amelyekben nincs ...		
	fürdőszoba	vízöblítéses wc	vezetékes víz
Szegény	34,2	34,2	15,5
Nem szegény	1,9	1,9	0,6
N=	273	273	271
Roma	21,4	20,4	17,5
Nem roma	9,0	10,0	0,5
N=	292	293	293
<i>Összes háztartás</i>	<i>13,6</i>	<i>13,7</i>	<i>6,3</i>
<i>N=</i>	<i>297</i>	<i>297</i>	<i>297</i>

A lakáskörülmények és a lakókörnyezet minőségét, egyfajta lakásdeprivációs mutatóként, a válaszadók megítélésén alapuló, hét dimenzió mentén vizsgálták. Ezek szerint a lakások 27 százalékában nedves a padlózat, nedvesek a falak, ötödükben (20%) beázik a tető; ezek a legegységesebb lakásproblémákat jelentik.

A lakókörnyezetet érintő leggyakoribb probléma a bűnözés, erőszak (24%) és a szemétszállítás hiánya (22%) (8. ábra). A válaszadók külön kérdésblokkban, négyfokú skálán osztályozták lakókörnyezetüket a drog-és alkoholfogyasztás szempontjából; eszerint a háztartások 27-29 százalékának környékére mindkettő „nagyon jellemző”

8. ábra: A probléma által érintett lakások/háztartások aránya, %

N=296-297

A háztartások 40 százalékát egyetlen probléma sem érinti a hét közül. Harmaduk (33%) 1-2, ötödük (22%) 3-4, 6 százalékuk 5-6 területen jelzett a lakással és/vagy a lakókörnyezettel kapcsolatos problémákat (14. táblázat). A szegény háztartások harmada (35%), a roma háztartások fele (48%) legalább három problémát jelölt meg a hét közül. (A nem szegények között 27, a nem romák körében 17% ez az arány.)

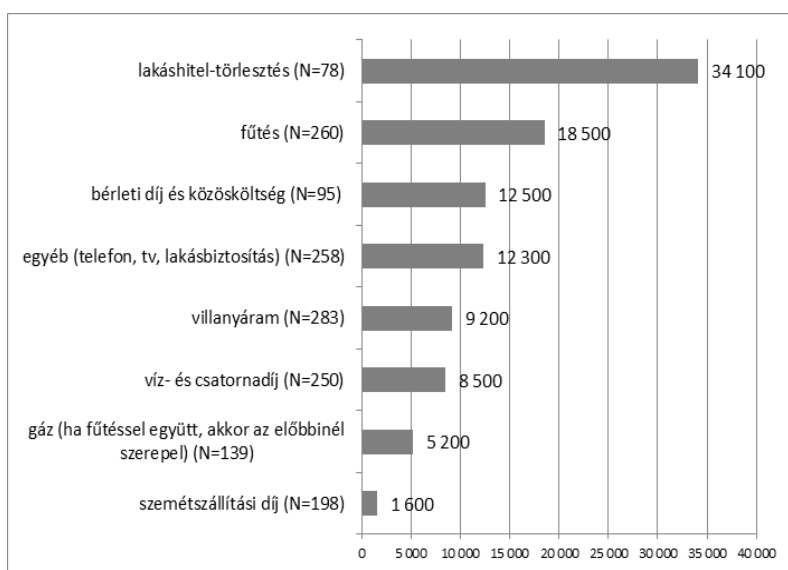
14. táblázat: A gyerekes háztartások száma, megoszlása a lakással, lakókörnyezettel kapcsolatos problémák száma szerint

	Háztartások száma, db.	Háztartások megoszlása, %
Nem érintett	117	39,3
1-2 probléma	98	32,9
3-4 probléma	66	22,2
5-6 probléma	17	5,6
<i>Összesen</i>	<i>297</i>	<i>100,0</i>

A lakások (háztartások) több, mint feléhez (56%) tartozik kert. (A megyeszékhelyen 39, a községekben 88% a kertes lakások/házak aránya.) A kerttel rendelkező családok (N=165) jelentős része termeszt zöldséget (40%) és gyümölcsöt (50%). Az összes háztartás 17 százaléka tart haszonállatot.

Megfizethetőség, eladósodás

9. ábra: Lakással, lakhatással kapcsolatos átlagos havi kiadások, Ft

A lakással, lakhatással kapcsolatos költségek havi átlagos összegét tekintve, a lakáshitel-törlesztés (34 100 Ft; N=78), majd a fűtés (18 500 Ft; N=260) jelentik a legnagyobb kiadásokat. Elektromos áramra átlagosan havi 9200 forintot (N=283), víz-és csatornadíjra 8500 forintot (N=250) költenek a háztartások (9. ábra)²⁸.

A családok több, mint tizedében (14%) fordult elő kétszer vagy többször (az elmúlt 12 hónapban), hogy nem tudták időben befizetni lakáshitel törlesztő-részletüket. Ötödük (20%) a közüzemi számlákkal késett legalább kétszer. A díjhátralékos, adóssággal rendelkező háztartások aránya 24 százalék (N=283). A mintában ez 68 háztartást jelent; körükben az összes adósság mediánja 1,5 millió forint, felük (35 háztartás) legalább ekkora (1,5 és 10 millió Ft közötti) adósságot halmozott fel. Az elmúlt három évben (2015-2018) díjhátralék miatt a háztartások (lakások) 6-8 százalékában kapcsolták le/zárták el az áramot és/vagy a vezetékes vizet, illetve a vezetékes gázt. Arról, hogy jelenleg is ki vannak kapcsolva ezek a közművek, a gyerekes háztartások csak minimális része (alig 1%-a) számolt be. (Ezzel együtt, ahogy korábban szó volt róla, a lakások 6%-ában nincs vezetékes víz.) Adataink szerint az összes háztartás több, mint tizedét (12,5%; N=297), a szegény háztartások 16 százalékát (N=272), a roma háztartások harmadát (35%, N=292) fenyegeti a kilakoltatás veszélye.

4.1.6 Kisgyerekkor, bölcsőde, óvoda

A szülők/ más felnőttek válaszai (a gyerek kérdőív) alapján a 0-17 évesek több, mint tizede (13%) született kis (2500 gramm alatti) súllyal. (A kis súlyú élveszületések országos aránya 8,3% volt 2018-ban.²⁹)

Összességében, a 0-17 éves népesség 8%-a százaléka jár vagy járt bölcsődébe. Az érintett (0-2 éves) korcsoport bölcsődéztetési aránya minimális, a 3-5 éveseké szintén nagyon alacsony (2%), miközben az idősebbek között magas a korábban bölcsődébe járó gyerekek aránya (14. táblázat). (Országosan a 0-2 évesek 14%-a volt beíratva bölcsődébe 2018-ban³⁰.)

Biztos Kezdet gyerekházba a 0-2 évesek negyede (25%, 28 fő), illetve egy 3-5 év közötti gyerek járt/jár, ami nem feltétlenül jelenti a szolgáltatás rendszeres igénybevételét (a kérdőíves információ erről nagyon kevés).

²⁸ Szükséges jelezni, hogy a kérdőívek egy része a rezsiköltségekkel kapcsolatban bizonytalan, esetenként pontatlan információkat tartalmaz.

²⁹ KSH, <http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>

³⁰ KSH STADAT alapján. http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg012.html
http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_fsg005a.html

14. táblázat: Bölcsődébe járó és nem járó gyerekek aránya korcsoportonként, %

Korcsoport	Bölcsődébe		Összesen	N=
	jár/járt	nem jár/járt		
0-2 évesek	0,9	99,1	100,0	114
3-5 évesek	2,1	97,9	100,0	48
6-13 évesek	14,5	85,5	100,0	186
14-17 évesek	8,8	91,2	100,0	102
<i>Összes gyerek (0-17 évesek)</i>	<i>8,4</i>	<i>91,6</i>	<i>100,0</i>	<i>450</i>

A szülők (válaszadók) szerint a 0-17 éves gyerekek egyaránt mintegy tizede (12%, 52 fő, N=433) beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel (BTM) küzd, illetve sajátos nevelési igényű (9%, 42 fő, N=448). Harmaduk (32%, 142 fő, N=449) jár/járt valamilyen „szakértő által javasolt” fejlesztésre; 22 százalékuk 0-2 éves, 30 százalékuk 3-5 éves kora között, közel felük (48%) viszont csak 6 évesen vagy később kezdte a fejlesztést. A legtöbben logopédiára (58 fő), pszichológushoz (35 fő) és tanulást segítő fejlesztésre jártak/járnak (33 fő); 27 gyerek gyógypedagógushoz/fejlesztőpedagógushoz, 31 fő gyógytornára jár/járt.

A 3-17 éves gyerekek (N=333) túlnyomó többsége (87%) háromévesen, közel tizede (9%) négyévesen kezdte az óvodát (szinte mindenkit fölvettek akkor, amikor a szülő kérte). A kérdés idején már nem óvodások (277 fő) átlagosan 3,2 évet töltöttek óvodában. Több, mint felük (54%, 151 fő) három évig, harmaduk (33,3%, 92 fő) négy évig vett részt óvodai nevelésben. A minta szerint – 2018 őszén – 56 fő volt óvodás; az ő szüleik (vagy más válaszadók a családból) több szempont szerint értékelték a gyerekek óvodáját. Az elemszámok kicsik, a 15. táblázat adatai csak tájékoztató jellegűek.

15. táblázat: Mennyire jellemzők a gyerek jelenlegi óvodájára a következők?, adatfelvétel idején óvodába járó gyerekek (N=56 fő)

	Egyáltalán nem jellemző	Inkább nem jellemző	Inkább jellemző	Teljes mértékben jellemző	Összesen	N=

Jók az óvodapedagógusok	0,6	6,3	13,5	79,6	100,0	56
A gyereket hátrányos megkülönböztetés éri	84,7	6,2	1,8	7,3	100,0	55
Partnernek tekintik a szülőket	2,6	2,8	14,0	80,6	100,0	56
Jó a gyerekközösség	0,6	6,2	37,6	55,6	100,0	56
Sok az erőszakos, verekedő gyerek	56,9	19,7	15,2	8,2	100,0	54
Túlzsúfoltak a csoportok	77,3	8,5	6,0	8,2	100,0	56
Az óvoda berendezése, eszközökkel való ellátottsága megfelelő	0,6	7,1	10,2	82,1	100,0	56
Roma tanulók magas aránya	4,6	34,4	31,0	30,0	100,0	54

4.1.7 Iskoláskor, iskola

Az általános és középiskolás korcsoport (6-17 évesek) közel fele (46%, 121 fő) alsó tagozatos, harmada (33%, 86 fő) felsős, ötöde (21%, 55 fő) középiskolás (itt csak 262 gyerekről van információ). A 6-17 éves gyerekek 44 százaléka hatévesen, 46 százaléka hétévesen, tizede (10%) nyolcévesen kezdte az általános iskolát (N=281). A későbbi kezdés (7-8 évesen) okairól csak részleges információink vannak (N=125). Ezek szerint az érintett gyerekek közel fele (46%, 58 fő) „év vesztes”, ötöde (18%, 23 fő) iskolaéretlen volt. Negyedük (25%, 31 fő) a szülő kérésére, tizedük (10%, 13 fő) egyéb okból kezdte később az iskolát.

A szülői válaszok szerint a 6-17 évesek közül mindössze négy fő járt/jár felzárkóztató osztályba. A jelenleg vagy korábban magántanulói státuszban lévők aránya 7 százalék (20 fő), az évismétlőké 15 százalék (42 fő) (többségük egyszer ismételt). Az adatfelvétel idején az iskolások háromnegyede (75%, 194 fő) normál tagozatra/osztályba, ötöde (19%, 49 fő) „tagozatos” osztályba/csoportba járt, 4 százaléka gyógypedagógiai nevelésben vett részt (N=260).

A korosztályba tartozó (6-17 éves) gyerekek átlagos (utolsó év végi) tanulmányi eredménye éppen négyes; a 6-13 évesek körében 4,2, a 14-17 évesek között 3,5 az átlag (N=248). A szegény (medián 60%-a alatt) és a nem szegény gyerekek átlageredményei között nem nagy a különbség (3,8, ill. 4,0). A roma tanulók átlagos eredménye (3,3) viszont egy jeggyel rosszabb, mint a nem romáké (16. táblázat).

16. táblázat: A 6-17 évesek átlagos tanulmányi eredménye, szegény/nem szegény, roma/nem roma gyerekek, összes gyerek

6-17 évesek	Átlagos tanulmányi eredmény	N
szegény	3,8	67
nem szegény	4,0	171
roma	3,3	95
nem roma	4,4	153
Összes gyerek	4,0	248

A tanulók túlnyomó többsége (71%, 185 fő) az iskolában étkezik. Az általános iskolás korcsoportban (6-13 évesek) 90, a középiskolások (14-17 évesek) között már csak 30 százalék az iskolában étkezők aránya. A gyerekek fele (52%, 96 fő) térítésmentesen veszi igénybe az étkezést, további 5 százalékuk nem teljes összeget fizet.

Hasonlóan az óvodához, az iskola esetében is kérdezték a szülői (válaszadói) elégedettséget.

Legkedvezőbben a fizikai környezetet, a partneri viszonyt és a közösséget értékeli a szülők. A gyerekek háromnegyede (74%) – szüleik szerint – jól felszerelt intézményekbe jár; 69, illetve 60 százalékuk iskolájára „teljes mértékben” jellemző a szülők és az iskola közti partneri viszony, valamint a jó gyerekközösség.

Az érintettek több, mint fele olyan iskolába jár, ahol jók a pedagógusok (53%) és jó az oktatás minősége (56%). A szülői vélekedés szerint a gyerekek ötöde (19%) zsúfolt osztályokban tanul, és hasonló azok aránya, akik iskolájában/osztályában „sok az erőszakos, verekedő gyerek” (16%) („teljes mértékben jellemző”). Adataink szerint a diákok egyaránt mintegy tizede olyan iskolában tanul, amelyre „teljes mértékben” jellemző a gyerekek hátrányos megkülönböztetése (8%), illetve a „túlzott alkohol-és/vagy drogfogyasztás (9%) (17.

táblázat). (A szülők tudomása szerint 6-17 év közötti gyerekeik 87-88 százaléka soha nem szokott dohányozni és alkoholt inni (N=281)).

17. táblázat: Mennyire jellemzők a gyerekek jelenlegi iskolájára a következők?, adatfelvétel idején iskolába járó gyerekek, %

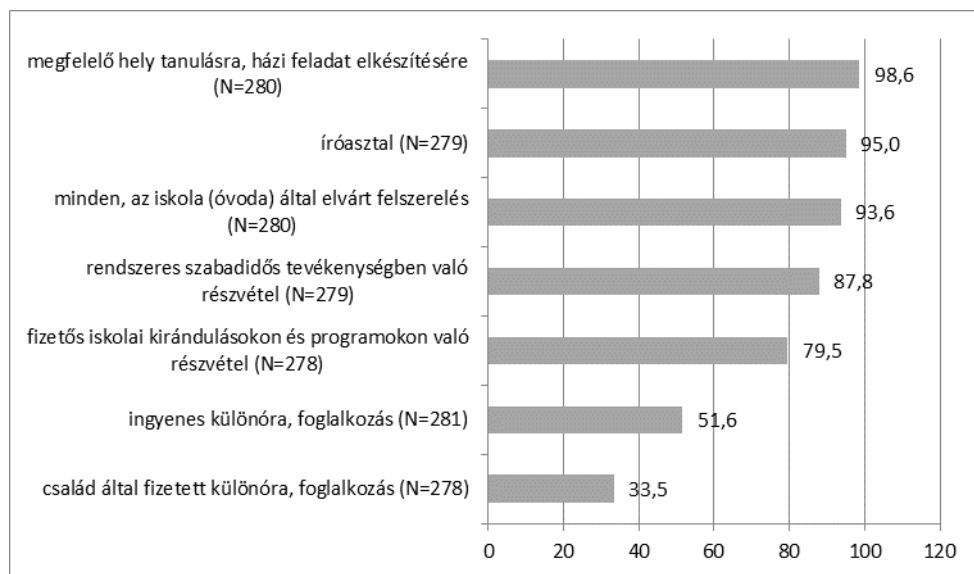
	Egyáltalán nem jellemző	Inkább nem jellemző	Inkább jellemző	Teljes mértékben jellemző	Összesen	N=
Jók a pedagógusok	0,0	30,5	17,0	52,5	100,0	259
A gyereket hátrányos megkülönböztetés éri	84,9	5,0	1,9	8,1	100,0	259
Partnernek tekintik a szülőket	7,8	16,0	7,8	68,5	100,0	257
Jó a gyerekközösség	7,8	14,0	17,9	60,3	100,0	257
Sok az erőszakos, verekedő gyerek	47,5	24,9	11,7	16,0	100,0	257
Túlzsúfoltak az osztályok	59,4	15,2	6,6	18,8	100,0	256
Jó az oktatás minősége	9,0	5,9	29,7	55,5	100,0	256
Az iskola berendezése, felszereltsége megfelelő	8,2	1,9	15,6	74,3	100,0	257
Drog-és alkoholfogyasztás az iskolában	81,7	8,0	1,8	8,5	100,0	224

Iskolai depriváció

A 6-17 év közötti (iskolás) gyerekekről megkérdezték, hogy a szülők tudják-e számukra biztosítani tanulásuk alapfeltételeit és az iskolával, tanulással kapcsolatos egyéb költségeket. A szülői válaszok alapján a gyerekek 95-99 százaléka tud megfelelő helyen tanulni, rendelkezik íróasztallal. Azoknak a tanulóknak az aránya, akiknek minden szükséges iskolai felszerelésük megvan, már csak 94 százalék. Ennél is alacsonyabb azok aránya (80%), akik részt tudnak venni fizetős iskolai kirándulásokon, programokon.

Ingyenes különórán, foglalkozáson a gyerekeknek csak fele (52%) vesz részt; az alacsony arány elsődleges oka az elérhetőség (és nem a pénz) hiánya. Fizetett különórára a gyerekek harmada (34%) jár, a többiek egyrészt anyagi, másrészt „egyéb” okból nem járnak (10. ábra).

10. ábra: A gyermek számára biztosítottak-e az alábbiak?, 6-17 évesek, az igen válaszok aránya, %

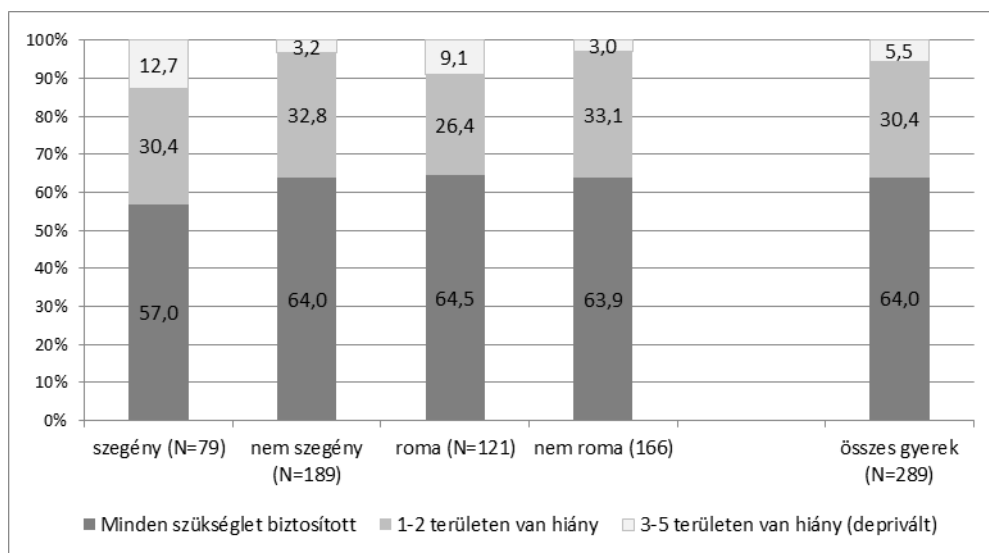
Az egyes tételekből ebben az esetben is összevont mutatót alakítottak ki. Az iskolával, tanulással kapcsolatos hét területet kiegészítették még egy kérdéssel (biztosított-e zsebpénz), és csak a „nem, anyagi okokból nem biztosított” válaszokat vették figyelembe.

Az „iskolai deprivációt” jelző mutató szerint az összes 6-17 éves gyerek (N=289) közel kétharmada (64%) számára mind a nyolc „szükséglet” biztosított. Harmaduknál (30%) 1-2, hat százalékuknál 3-5 területen van hiány (utóbbiakat tekintjük „iskolai szempontból” depriváltak).

A korcsoportba tartozó szegény gyerekek (medián 60%-a alatt) harmada (30%) 1-2 területen, több, mint tizede (13%) 3-5 területen „nélkülöz”. A nem szegény gyerekek körében az 1-2 területen „nélkülözők” aránya szintén egyharmad (33%), a depriváltak aránya azonban jóval alacsonyabb (3%).

A roma és nem roma gyerekek között azonos azok aránya, akik számára minden „szükséglet” biztosított (64%), a depriváltak aránya viszont háromszor magasabb a roma (9%), mint a nem roma gyerekek/tanulók körében (3%) (11. ábra).

11. ábra: „Iskolai depriváció”, szegény/nem szegény, roma/nem roma gyerekek, összes gyerekek, 6-17 évesek, %

A 6-17 éves gyerekek 86 százaléka szokott számítógépet használni. A 6-13 évesek között 85, a 14-17 évesek körében 88 százalék a gép-használók aránya (N=288). Az internet-használók aránya ennél is magasabb; az összes gyereket (6-17 évesek) tekintve 90 százalék. A fiatalabb (6-13 évesek) és az idősebb (14-17 évesek) korcsoportban szinte azonosak az arányok (89, 91%) (N=286). A gyerekek többnyire otthon, barátoknál, iskolában számítógépeznek/használnak internetet, közösségi házban alig.

4.1.8 Szülői/válaszadói vélemények

A gyerekek jövőjéről...

A szülők/válaszadók elmondása szerint a 6-17 éves gyerekek, fiatalok közel 90 százalékaival „szoktak beszélgetni a jövőről” (N=279). (Az arányok hasonlóak a roma/nem roma és a szegény/nem szegény gyerekek körében; 85-90%). A korosztályba tartozók tizedének (10%) legfeljebb általános iskolai, közel negyedének (23%) szakiskolai/szakközépiskolai, ötödének (21%) gimnáziumi végzettséget „jósolnak” a szülők. Meglepően magas (46%) azoknak a gyerekeknek az aránya, akiktől szüleik felsőfokú végzettséget várnak (18. táblázat).

Az elemszámok kicsik, mégis: a szegény gyerekek ötöde (21%), a cigány gyerekek közel negyede (23%) – legalábbis a szülők szerint – legfeljebb nyolc osztályt végez majd; a nem szegények között 2 százalék, a nem roma gyerekek között 1 százalék ez az arány.

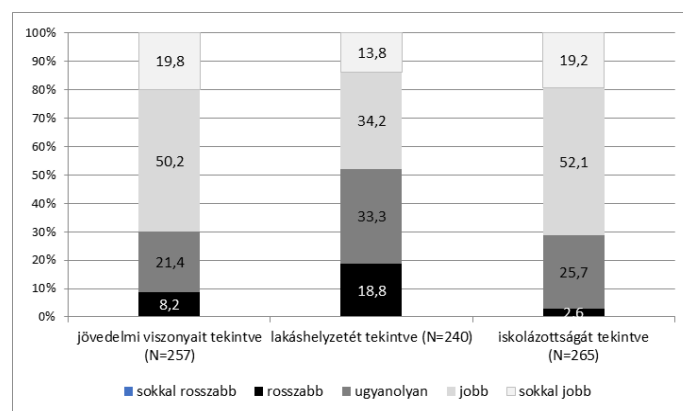
18. táblázat: Mit gondol, milyen iskolai végzettséget fog a gyermeke szerezni?, 6-17 évesek, %

Korcsoport	Legfeljebb 8 osztály	Szakiskola/ szakközép-iskola	Gimnázium	Diploma	Összesen	N=
6-13 évesek	3,7	24,5	26,4	45,4	100,0	163
14-17 évesek	21,2	20,2	12,1	46,5	100,0	99
Összes gyerek (6-17 évesek)	10,3	22,9	21,0	45,8	100,0	262

A szülők jellemzően inkább optimisták gyermekeik jövőjével kapcsolatban. A 6-13 évesek 70 százaléka – a szülői remény szerint – jobb vagy sokkal jobb anyagi helyzetben lesz (20 éves korára), mint amilyenben most él a család. Az iskolázottságot tekintve hasonlóak az arányok; a gyermekek 72 százalékanak remélnék a szülők a sajátjuknál jobb/sokkal jobb (magasabb) iskolai végzettséget. (A „sokkal rosszabb/rosszabb lesz” válaszok aránya a jövedelem terén 8, az iskolázottságot tekintve 3%.)

A jövőbeni lakáskörülményekkel kapcsolatban valamivel visszafogottabbak a szülők, akiknek várakozása szerint gyermekeik felének (48%) lesz a jelenleginél jobb/sokkal jobb lakáshelyzete. Ezzel együtt, 19 százalék azok aránya, akik „várhatóan” rosszabb lakáskörülmények között fognak élni (12. ábra).

12. ábra: Mit gondol, az Ön gyermeke 20 éves korában milyen helyzetben lesz az ön/önök mostani helyzetéhez képest?, 6-17 évesek, %

Egyéb vélemények

A válaszadók (háztartások) ötöde (20%) tervezi, hogy elköltözik arról a településről, ahol jelenleg (a kérdezés idején) él (N=292). Ez 58 családot jelent; többségük (80%-uk) egy éven belüli tervezi a költözést.

A háztartási kérdőívben felsoroltak néhány olyan jogszabályi rendelkezést, amely elvben érinti, érintheti a gyerekes családokat. Azt kérdezték, hogy hallott-e az intézkedésről, és ha igen, egyetért-e azzal, illetve érinti-érintette-e a családot az adott rendelkezés (N=297). Adataink szerint az iskolai hiányzás miatti családi pótlék-megvonás a legismertebb (92% hallott róla), de hasonló mértékű az ingyenes szünidei étkeztetés (88% hallott róla) és a foglalkoztatást helyettesítő támogatás megvonásának (86% hallott róla) az ismertsége is. A válaszadók nagy többsége (63-88%-a) egyetért a szigorító intézkedésekkel. (Valószínűsíthető azonban, hogy sokuk nem rendelkezik pontos, részletes információkkal.) A gyerekes háztartásokat a szünidei étkezés (26%), majd a foglalkoztatást helyettesítő támogatás elvesztése (10%) érintette legnagyobb arányban. Nyolc százalék azoknak a családoknak az aránya, amelyekből iskolai hiányzások miatt megvonták a családi pótlékot (19. táblázat).

19. táblázat: Néhány intézkedés ismertsége, megítélése a háztartások körében, ill. az érintett háztartások aránya, %

Intézkedés	Hallott róla	Egyetért vele	Érintette a családját	N=
50 igazolatlan tanórai (kb. 9 nap) hiányzás után megvonják a családi pótlékot	92	71	8	297
20 igazolatlanul mulasztott óvodai nevelési nap után megvonják a családi pótlékot	60	63	3	297
Hátrányos helyzetű gyermek számára a szülő az önkormányzattól ingyenesen napi egyszeri meleg étkezést igényelhet a szünidőben	88	88	26	297
Megvonják a foglalkoztatást helyettesítő támogatást (segélyt), ha valaki nem fogadja el a számára felkínált közfoglalkoztatást	86	67	10	297

4.1.9. A Salgótarján járásban készült MTA tanulmány összefoglalása

A Salgótarjáni járásban (2017-2022 között) megvalósuló „Integrált Térségi Gyermekprogram” keretében a járásban élő, 0-17 éves gyereket/gyerekeket nevelő háztartásokat reprezentáló adatfelvétel 2018 októberében készült el.

Súlyozás után 297 gyerekes (0-17 éves gyereket/gyerekeket nevelő) háztartásról szereztek adatokat; méréseik szerint a háztartások harmada roma. A gyerekes háztartásokban élő 15-64 éves népesség (680 fő) fele alacsony (legfeljebb nyolc osztályos) iskolai végzettséggel rendelkezik, negyedük szakmunkásképzőt, tíz-tíz százalékuk gimnáziumot, illetve főiskolát/egyetemet végzett. Az aktív korúak jelentős része nem rendelkezik rendszeres és/vagy megfelelő szintű jövedelemmel; közel negyedük alkalmi munkából vagy közfoglalkoztatásból él, vagy munkanélküli. A 0-17 évesek közel harmada él aktív kereső nélküli háztartásban.

A gyerekes háztartások 41 százaléka, a gyerekek 38 százaléka él relatív jövedelmi szegénységben (medián 60%-a alatt). A szegénységi ráták három - három és félszer magasabbak az országos mutatóknál (131-4%). Korábbi adatfelvételek (2013, 2014) szerint a leghátrányosabb helyzetű kistérségekben a 0-17 évesek szegénységi rátája 45 és 70 százalék között alakult. A Szécsényi járásban 2018 nyarán készült hasonló felmérés; ott a 0-17 évesek 44 százaléka él relatív jövedelmi szegénységben. Adatfelvételük szerint a roma háztartások több, mint fele él jövedelmi szegénységben.

A kilenc változóból létrehozott deprivációs mutató szerint a gyerekes háztartások 40 százaléka él anyagi deprivációban (a 9 tétel közül legalább három esetben van hiány), ötöde súlyos anyagi deprivációban (legalább 4 területen áll fenn hiány) él. A gyerekek közel fele deprivált, negyede súlyosan deprivált. A roma háztartások 70 százaléka deprivációban, fele súlyos anyagi deprivációban él. (Országosan a 0-17 éves népesség 15 százaléka él súlyos anyag deprivációban.)

A gyerekes háztartások tizede zsúfolt lakásban él. A fürdőszoba és a vízöblítéses vécé a lakások 14-14 százalékából, a vezetékes víz a lakások 6 százalékából hiányzik. A szegények lakásainak harmadában nincs fürdőszoba és vécé, 16 százalékukban nincs vezetékes víz. A roma háztartások lakásainak egyaránt ötödében nincs fürdőszoba és vécé (20%), illetve vezetékes víz. A gyerekek 14-15 százaléka él fürdőszoba, vécé, közel tizede vezetékes víz nélküli lakásban. (Országosan a 0-17 évesek 6-7 %-a él olyan lakásban, amelyben nincs fürdőszoba és/vagy vízöblítéses vécé.) A lakások közel 30 százalékában nedves a padlózat, nedvesek a falak, ötödükben beázik a tető. A lakókörnyezetet érintő leggyakoribb probléma a bűnözés, erőszak és a szemétszállítás hiánya, valamint a drog-és alkoholfogyasztás.

A háztartások 14 százalékában kétszer vagy többször fordult elő (az elmúlt 12 hónapban), hogy nem tudták időben befizetni lakáshitel törlesztő-részletüket. Ötödük a közüzemi számlákkal késett legalább kétszer. A háztartások negyedének van díjhátraléka, adóssága.

A gyerekes háztartásokban élő 0-2 éves gyerekek bölcsődéztetési aránya minimális, a 3-5 éveseké szintén nagyon alacsony (2%). A 3-17 éves gyerekek közel 90 százaléka háromévesen, tizede négyévesen kezdte az óvodát (szinte mindenkit fölvettek akkor, amikor a szülő kérte). A kérdés idején már nem óvodások átlagosan 3,2 évet töltöttek óvodában; több, mint felük három évig, harmaduk négy évig vett részt óvodai nevelésben.

A 6-17 éves (más iskolás) gyerekek több, mint 40 százaléka hatévesen, fele hétévesen, tizede nyolcévesen kezdte az általános iskolát. A későbbi kezdés okairól csak részleges információink vannak, amelyek szerint az érintett gyerekek fele „év vesztes”, ötöde iskolaéretlen volt.

A jelenleg vagy korábban magántanulói státuszban lévők aránya a korcsoportban 7 százalék, az évismétlőké 15 százalék (többségük egyszer ismételt évet). Az adatfelvétel idején az iskolások háromnegyede normál tagozatra/osztályba, ötöde „tagozatos” osztályba/csoportba, 4 százaléka gyógypedagógiai tanterv szerint tanul.

A 6-17 évesek mintegy 90 százaléka szokott számítógépet és internetet használni; többnyire otthon, barátoknál, iskolában, közösségi házban viszont alig.

5. Járási Esélyteremtő Programterv

Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata 2014. november 7. napján nyújtott be pályázatot a Széchenyi 2020 program keretében megjelent ÁROP 1. A.3-2014-2014-0091. „Területi együttműködést segítő programok kialakítása az önkormányzatoknál a konvergencia régiókban” című pályázati felhívásra „Területi együttműködést segítő programok kialakítása a Salgótarjáni járásban, a Helyi Esélyegyenlőségi Programok célkitűzéseinek megvalósítása érdekében” címmel.

A pályázat sikeres volt, az Önkormányzat bruttó 32.272.376 Ft vissza nem térítendő támogatást nyert.

A projekt megvalósításának időszaka: 2015. június 15. - 2015. november 30.

A projekt során egy olyan modell jellegű együttműködési program került kidolgozásra (az **Esélyteremtő Programterv**), melynek célja az egy járáshoz tartozó települések, helyi szereplők közötti területi együttműködések kialakítása és megerősítése.

Az Esélyteremtő Programterv az a dokumentum, amely a járási szintű felzárkózási kerekasztal helyzetelemzésére építve olyan beavatkozások részletes tervezésére ad lehetőséget, amelyek konkrét elmozdulásokat eredményeznek az esélyegyenlőségi célcsoportokhoz tartozók helyzetének javítása szempontjából. Tartalmazza a beavatkozásokhoz kapcsolódó kommunikációt, a helyi együttműködési rendszer bemutatását, amely a programalkotás és végrehajtás során biztosítja majd a megvalósítás, nyomon követés, ellenőrzés-értékelés, kiigazítás támogató strukturális rendszerét.

Ezáltal lehetőség nyílik az önkormányzatok, és más intézmények által ellátott közszolgáltatások megszervezésének egyeztetésével az esélyegyenlőség érvényesítésére a felzárkózás, az oktatás, a szociális ellátások, az egészségügy és a foglalkoztatás területén.

A járási szintű együttműködés javítja a feladatok szervezésének, ellátásának minőségét és koordinációját, ésszerű költségfelhasználást tesz lehetővé, így jelentősen javulhat a költséghatékonyság és a problémakezelés színvonala. Az egy járáshoz tartozó települési önkormányzatok együttműködése hatékonyabbá teszi a járáson belüli feladatellátást, és a járásban dolgozó szakemberek koordinációs, szervező, és tanácsadási tevékenységének köszönhetően az önkormányzati együttműködésben résztvevő kistépelülések is szakmai támogatáshoz juthatnak.

Átfogó célok

- Modellértékű együttműködési program megvalósítása a járási településeken, esélyegyenlőségi területeken tevékenykedő állami, önkormányzati, civil, egyházi szervezetek és gazdasági szereplők bevonásával.
- A szociális gazdaság fejlesztésével, pályázatokon való részvétellel a munkaerő-piacról kiszorult rétegek integrálása, társadalmi és gazdasági felzárkóztatásának elősegítése.
- Az esélyteremtés területén fenntartható járási partneri hálózat létrehozása és működtetése.
- Salgótarján járásszékhely funkciójának erősítése a koordinációs tevékenység megvalósítása révén.
- A humán közszolgáltatások szakmai színvonalának és költséghatékonyságának javítása, együttműködési gyakorlatának fejlesztése a járás teljes területén.

Konkrét célok

- Foglalkoztatási helyzet javítása érdekében szociális szövetkezet létrehozásának szorgalmazása;
- Energiaszegénység³¹ mérséklésére tudatos fejlesztés elindítása;
- Egészségműveltség és egészségtudatosság szintjének emelése;
- Gyermek szocializációjának támogatása célzott programokkal;
- Családok megerősítése, a család intézményének újbóli felértékelése, generációk közötti kapcsolatok fejlesztése, melynek következtében megoldódna az időseket és a gyermekeket érintő problémák egy része;
- A fogyatékkal élő személyek életminőségének javítása, jogaik érvényesítésének elősegítése;
- Partnerségi kapcsolatok fejlesztése az esélyegyenlőségi területen tevékenykedő szervezetek között, szakmai kapacitások erősítése;
- Igényfelmérések, tudatos programozás elvégzése az összehangolt akciók előkészítése érdekében, felkészülés a 2014-20-as EU-s források fogadására. Pályázási kedv élénkítése.

---

³¹ magyar kutatásokban szereplő fogalom -az számít „energiaszegénynek”, aki a jövedelmének 34 százalék fölötti részét költi energiára

Hosszú távú célok

- A társadalmi kirekesztettségben élők arányának csökkentése;
- A szegénység átöröklődésének felszámolása;
- Társadalmi és gazdasági javakhoz való egyenlő hozzáférés elősegítése;
- Területi egyenlőtlenségek csökkentése;
- Diszkrimináció felszámolása.

6. Gyerekesély program működése, gyakorlati tapasztalatai

6.1. Az „Esély a gyermekekért” program rövid bemutatása

EFOP 1.4.2.-16-2016-00003 azonosító számú „Integrált Térségi Gyermekprogramok” megnevezésű, „Esély a gyermekeinknek” című program vette kezdetét 2017. november 1-jével a Salgótarjáni járásban, mely főként a gyermekeket sújtó nélkülözés újratermelődésének megakadályozására és a gyermekek esélyeinek növelésének elősegítésére irányul. A projekt számos eleme mind a szegény családban élő gyermekek, illetve a tartós rászorultságban élők számának csökkentését kívánja segíteni a helyi igények figyelembe vételével kidolgozott, a legkorábbi életkortól induló, a szülők bevonásával történő beavatkozásokkal, valamint a szakemberek hosszú távú jelenlétével.

Az 54 hónapig tartó program megvalósítására Salgótarján és Térsége Önkormányzatainak Társulása - mint a járás területén a család- és gyermekjóléti központ fenntartója – Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzatával konzorciumban négyszázmillió forintos uniós támogatást nyert el.

A projektben szakmai és módszertani együttműködő partnerként a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság és a Magyar Tudományos Akadémia működik közre.

A program specifikus célkitűzései közé tartozik a gyermekes családokat célzó személyes szolgáltatások és ellátások fejlesztése; a szegény családokban élő gyerekek fokozott támogatása, szocializációjuk segítése, körükben a Biztos Kezdet szemlélet elmélyítése, elterjesztése, a hátrányos helyzetű gyerekek iskolai és iskolán kívüli képesség- és készségfejlesztése, egészségtudatos életmód elterjesztése a hátrányos helyzetű gyerekek és szüleik körében, melynek keretében az egészségi állapot javítása, tinédzserszülések csökkentése, szenvedélybetegségek, egyéb devianciák csökkentése.

A célok elérését olyan eszközök szolgálják, mint az innovatív módszerek kidolgozása helyi szakemberek bevonásával, szakmai műhelyek megtartása, jó gyakorlatok átadása, célcsoport számára szolgáltatások és képzések nyújtása, szabadidős és fejlesztő programok megvalósítása, civil kezdeményezések és hálózatos együttműködések ösztönzése, közösségfejlesztés.

Mindezekon keresztül a projekt hozzájárul az EU 2020 stratégiában vállalt szegénység csökkentésére irányuló célkitűzés megvalósításához is.

A közvetlen célcsoportját a *salgótarjáni járás 17 településén*, illetve településrészén élő 18 év alattiak, különösen a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesített gyermekek, valamint családtagjaik jelentik. A beavatkozások a három év alatti gyerekekre is kiterjednek, és a szülők bevonásával valósulnak meg.

A szociális és családi háttér miatt sok esetben nem jutnak el a rászoruló gyerekekhez a szakemberek, mint a logopédus, pszichológus, vagy gyógypedagógus, ezért kell kiépíteni a hálózatot. A programhoz kapcsolódó felmérés feltérképezte, hogy hol van a legnagyobb szükségük segítségre a hátrányos helyzetű gyerekeknek, és ezt a segítséget el kell juttatni hozzájuk.

A programban Salgótarján (a baglyasaljai, a zagyvapálfalvai és a művésztelepi városrész), Zabar, Kazár-Mizserfa, Sámsonháza, Nagybárkány, Sóshartyán, Karancsság, Etes, Ságújfalu, Karancskeszi, Egyházasgerge és Litke vesz részt.

20. táblázat A projektben résztvevő települések a vállalt programelemek tekintetében

		Nyári napközi tábor	Nyári bentlakásos tábor	Jelenlét program	Mobil utazó-hálózat	Mobil játszótér	Művészeti nevelés	Sport-program	Szupervízió	Szemléletformálás (adósságkezelés)	Szemléletformálás (egészségügyi)	Szemléletformálás (pénzkezelési)	Anyaklubok, BK.szeml.	Védőnői tanácsadás megerősítése	Jogi tanácsadás
1.	Karancsság	x	x	x	x	x			x	x	x	x			
2.	Litke	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x		x
3.	Nagybárkány	x	x		x		x		x	x	x	x	x		x
	Baglyasalja	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x			
	Zagyvapálfalva	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x			
4.	Művész telep	x	x				x	x	x						
5.	Sóshartyán	x	x	x	x		x		x	x	x	x	x		
6.	Ságújfalu	x	x				x		x		x			x	
7.	Szilaspogony														
8.	Etes	x	x	x	x	x		x	x		x	x	x	x	x
9.	Ipolytamóc														
10.	Lucfalva														
11.	Márkháza														
12.	Zabar			x	x			x	x			x		x	
13.	Bárna														
14.	Egyházasgerge	x	x		x	x		x	x		x				
15.	Karancskeszi	x	x		x				x		x				
16.	Karancslapujtő	x	x					x	x					x	
17.	Kazár	x	x	x	x	x			x		x			x	x
18.	Nagykeresztúr														
19.	Rákócziháza														
20.	Sámsonháza						x		x			x			
21.	Karancsalja														
22.	Kishartyán														
23.	Mátraszele														
24.	Vizslás														
25.	Cered														
26.	Kisbárkány														
27.	Karancsberény														
28.	Mihálygerge														
29.	Somoskőújfalu														
	"10"-4-3 település	"9"-2 település	"8"-5 település	"7"-8 település											
	"6"-4 település	"5"-2 település	"4"-3 település												

A 20. táblázat összefoglalva szemlélteti, hogy a Salgótarjáni járás 29 településéből, mely település és milyen programelemek tekintetében vesz részt a projektben.

A projektben való részvételben a helyi képviselő-testületek döntöttek, és érdemes megemlíteni, hogy van olyan település, amelynek indokolt lett volna, de nem vállalta a csatlakozást.

A gyerekesély program egyik legfontosabb eleme a jelenlétház program: szolgáltatóházakat alakítottak ki, ahol alapszolgáltatások – napközbeni ellátás, komfortszolgáltatás (tisztálkodási, mosási lehetőség), segítő tevékenység, közösségfejlesztés - mellett nagyon sok további segítő szolgáltatást vehetnek igénybe a települések lakói.

Jelenlétházak:

1. Bázis Jelenlétház - Salgótarján- Baglyasalja
2. Csillag Jelenlétház – Salgótarján- Zagyvapálfalva
3. Oltalmaz-lak Jelenlétház – Kazár-Mizserfa
4. Elfogad-lak Jelenlétház – Zabar
5. Fogad-lak Jelenlétház – Etes
6. Támogat-lak Jelenlétház- Sóshartyán
7. Formál-lak Jelenlétház – Karancsság
8. Felkarol-lak Jelenlétház - Litke

Nagyon széles a segítő szolgáltatások köre: háztartási, pénzügyi ismeretektől kezdve képzési információkig, munkakereséstől önéletrajzírásig, az állásinterjúra való felkészítésig segítenek a kollégák, de éppúgy segítenek hivatalos levelek értelmezésében, nyomtatnak, sokszorosítanak, és az internethez való hozzáférést is biztosítja a jelenlétház.

Nagyon fontos feladatuk a jelenlétházaknak a közösségfejlesztés: egy közös ünnepre való készülődés, dekorációkészítés, műsorok összeállítása. Helyet biztosít civil szerveződéseknek, otthont ad például felnőttek színjátszó körének is.

A másik nagy programelem a plusz szolgáltatások biztosítása, az említett szakemberek, mint a pszichológus, logopédus, gyógypedagógus, vagy a szociális munkás segítségével. Adósságkezelési, pénzügyi, jogi tanácsadás, művészeti, sportra nevelés is beletartozik ebbe a körbe. 2021. nyarától a jelenlétházak szolgáltatói körébe helyet kaptak az óvodai-iskola szociális segítők is – pótvizsgára való felkészítés tekintetében, de tanácsadásuk azóta is folyamatosan elérhető.

A cél az, hogy mindazon segítségek révén, amelyeket a négy év alatt nyújtanak a családoknak, önállóvá tudjanak válni: önállóak legyenek életvezetésben, tudják, milyen problémával hova kell fordulniuk, és legyenek együttműködők, legyen számukra természetes, hogy elviszik a gyermeküket a fejlesztő szakemberhez, ha ezt javasolják az óvodában.

A program infrastrukturális projektrészében beszerzett mikrobusz egyrészt a szakemberek településekre való kijutását segíti, másrészt játszobuszként mozgatható játékokkal szerelték fel, és minden hónapban kitelepül a településekre, ahol „mobil játszótérrel” várja a gyerekeket.

A négy év alatt egyszer minden településen élőknek lehetőségük volt arra, hogy egészségügyi szűrővizsgálaton vegyenek részt.

Nyári táborokat, baba-mama klubokat szerveznek. A Biztos kezdet című programelem a fiatalokat, kamaszkorúakat célozza: a négy év alatt megszerzett ismeretek beépülnek annyira, hogy családalapításkor, felelősségteljes szülőkké válhatnak.

A jelenlétházak vezetői, a szociális munkások kapcsolatban vannak a védőnőkkel, az önkormányzatok szociális ügyintézőivel, a Család- és Gyermekjóléti szolgálattal, tudják, mely családokat kellene feltétlenül bevonnia. Ha jól működik a közösségi ház, olyan segítséget kapnak, ami megkönnyíti a problémáik kezelését, olyan közös programokban lesz részük, amiben esetlegesen nem tudnának máshol becsatlakozni. Azt tapasztalják, hogy mindez jó a gyermeküknek, akkor feltétlen részesei lesznek a továbbiakban is. A közösségfejlesztésen keresztül eljutottak olyan szülőkhöz is, akik először ódzkodva fogadták mindezt, de a kezdeti bizonytalanság eltűnt, az ismerős családok elmondták pozitív tapasztalataikat és már ők is aktív részesei a programoknak. Az utazó-fejlesztő szolgálat szakemberei felveszik a kapcsolatot a szülőkkal, szakszerűen, de számukra is érthetően módon elmondják, hogy a gyermeknek miért van szüksége a fejlesztésre. Ők nem tudják teljes mértékben pótolni az állami feladatokat, de kisebb eredményeket a szülőkkal együtt közösen el tudnak érni.

A program során megvalósuló tevékenységek, szolgáltatások lebonyolítását, a projektelemek megvalósulását, a szakmai munka irányítását, összefogását, szervezését szakmai tudásuk és tapasztalatuk igénybevételével szakmai vezető, továbbá vezetői szakterületi koordinátor irányításával szakterületi (korai képességgondozás, szociális-és gyermekjóléti szolgáltatások, foglalkoztatás, helyi gazdaságfejlesztés, szociális gazdaság, tanulássegítés és köznevelés, információs társadalom, ifjúsági terület, közösségi munka, térségben élő kisebbségekkel végzett munka, egészségügy) koordinátorok segítik.

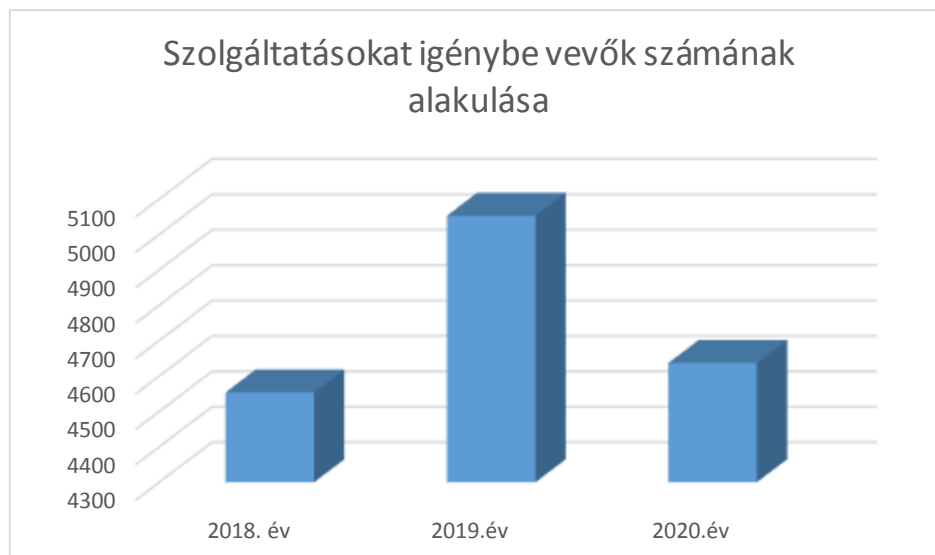
A salgótarjáni városházán elérhető a szakembereket összefogó, a programot koordináló Gyerekesély Iroda. A program keretében felálló Gyerekesély Bizottság orvosolja a jelenlétházakban visszaköszönő, és az állami ellátórendszer által nem kezelt problémákat, és a projektben tervezett krízisalap segítségével támogathatóak a hirtelen felmerülő kríziskiadások.

6.2. Az „Esély a gyermekekért” program működése

A szolgáltatásokat igénybe vevők véleménye és a saját tapasztalatok alapján elmondható, a program által nyújtott szolgáltatások népszerűek és hasznosságuk is megkérdőjelezhetetlen, valamint a „jelenlét” kifejezésnek is teljesen megfelelnek helyi közösségi szinten.

A szolgáltatást végzők az adott területen nyújtott munkájuk mellett komplex szociális funkciót is betöltenek az adott településen élők részére, tudatosítva ezzel a ház létének és a GYEP szolgáltatásainak szükségességét. A célcsoporttagok rendszeresen keresik a Jelenlétházakat, a szolgáltatásokat, amelyhez elsősorban a projektben dolgozó szakemberek, jelenlétház vezetők és egyéb segítő munkatársak személyisége és kitartó, lelkiismeretes munkája is hozzájárul. Sokat jelent a szolgáltatásokkal lefedett területen élőknek, hogy rendszeresen jelen vannak még a szigorú korlátozások idején is. A kollégák önmaguk kérték, hogy amennyiben lehetséges kerüljék el a teljes bezárást, amely véleményeket tolmácsolva és a munkáltatóval egyeztetve nagyrészt sikerült, közösen kialakítva a szolgáltatásnyújtási szabályokat.

1. diagram

<https://monitoring.tk.hu/stats>

A jelenlétházakat felkereső ügyfelek számának alakulását mutatja a fenti diagram. A jelenlétházak 2018. január 1-től nyitottak ki, melyekből több – az épületek felújítási munkálatai elhúzódása miatt - ideiglenes helyszínen.

A szolgáltatásokat igénybe vevők számának alakulásánál látható az emelkedés, ugyanakkor megfigyelhető a 2020.évben a visszaesés, melyet a pandémia miatti veszélyhelyzeti kötelező zárvatartás eredményezett.

A jelenlétházakban általánosságban az alábbi alapszolgáltatásokat nyújtottuk:

Komfort szolgáltatások: mosási- tisztálkodási lehetőség

Napközbeni ellátás - tanulás segítése, uzsonna, délutáni szabadidős programok

Közösségfejlesztés - szervezett közösségi programok, lakossági akciók, családi hétvégék

Segítő tevékenység - egyéni és csoportos, előzően felsorolt támogatása a családoknak: munka, tanulás, hivatalos ügyek, szociális és életvezetési problémák területein.

A maga területén minden szolgáltatás népszerű és hasznos, amely szinte beépülve, mostanra már teljes természetességgel van jelen a településeken.

2. diagram

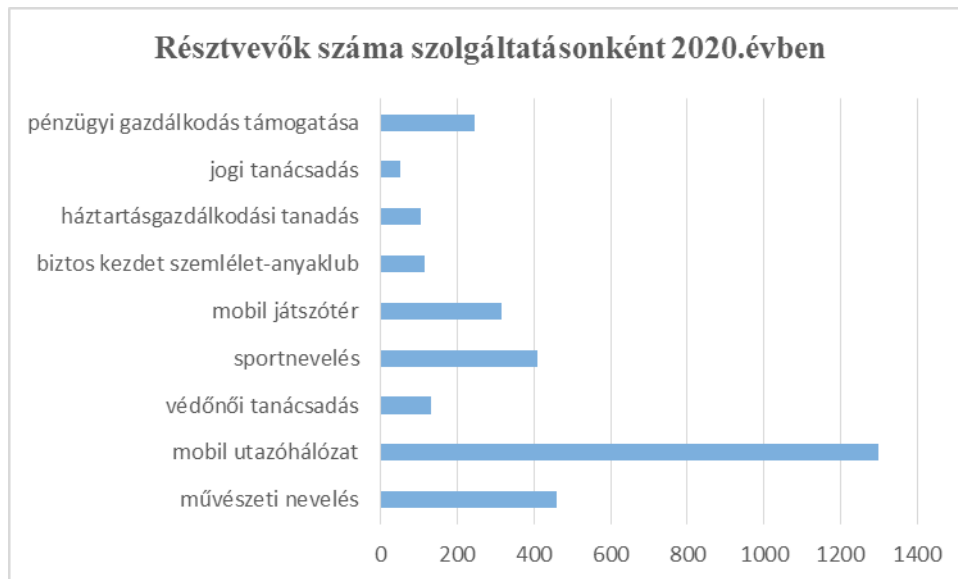

<https://monitoring.tk.hu/stats>

A jelenlétházak látogatottsága nagymértékben függ attól is, hogy a közösség háza a település mely részén található, azon kívül attól, hogy azon a településrészen a lakosokat hogyan tudják „megszólítani”, bevonni a közösségi életbe.

3.diagram

A pénzügyi gazdálkodás támogatása szolgáltatás keretében havi rendszerességgel kereshetik fel banki ügyekkel kapcsolatban, CSOK-ot érintő kérdésekben és egyéb pénzügyi problémákkal, kérdésekkel a szakembert. A gyermekeknek pénzügyekkel kapcsolatos játékok, hasznos ismeretek átadása folyik e szolgáltatás keretében.

A jogi tanácsadás is hiánypótló szolgáltatás a járásban, ugyan az ESZK biztosít ingyenes jogi segítségnyújtást, de nagyon nagy az igény rá, és csak kevés óraszámban dolgozik a szakember, így csak több heti várakozás során tud az ügyfél segítséghez jutni, ezért nagy szükség van erre a szolgáltatásra is.

A háztartásgazdálkodási tanácsadás keretében adósságkezelési segítségnyújtás, illetve, végrehajtásokkal kapcsolatos esetkezelések zajlanak havi rendszerességgel.

A 0-3 éves korú gyermeket nevelő családok/anyák számára gyermeknevelési tanácsadás/táplálás, nevelés, higiénia, játék, stb/, várandós anyák számára a gyermekvárással kapcsolatos ismeretnyújtás, tanácsadás, családtervezéshez információnyújtás folyik a biztos kezdet szemlélet, illetve a védőnői tanácsadás keretében. Ezen felül bölcsődei, óvodai beilleszkedési tanácsadás, közös beszélgetések, játék klubformában, higiénés szokások, feladatok bemutatása, fejlesztő játékok kicsiknek/mozgás, finommotorika, értelmi-érzelmi képességek fejlesztése.

A mobil játszótér – ugrálóvár olyan kikapcsolódást, játékot nyújt a gyermekeknek, melyekben csak ritkán, vagy egyáltalán nincs részük. Nagy örömmel várják azokat a napokat, melyeken az ugrálóvár a településre látogat.

A sportfoglalkozások, ügyességi, táncjátékok játékok szintén kedvelt kikapcsolódást nyújtanak a gyerekeknek.

A mobil utazóhálózat tagjai közül az óvoda, vagy iskola oldaláról – a teljesség igénye nélkül - pl: gyógypedagógus vagy logopédus, pszichológus munkájára rendszeresen szükség van, vagy a szociális munkás szolgáltatásunkra a felnőtt lakosság igényei végett.

A programban részt vevő szakemberek a helyi szociális ellátórendszerrel is vesznek le terheket, hiszen ügyintézésben való segítségért keresik a kollégákat, így nem jelennek meg ezek a lakosok a helyi önkormányzatok szociális irodáin. Egyre aktuálisabban jelentkező fontos elemként meg kell említeni a gyerekek online tanuláshoz való segítségünket.

A művészeti nevelés (rajz, tánc, dráma) keretében havonta rendszeresen, szakkörszerűen vesznek részt, a foglalkozásokon vizuális, akusztikus, motoros területek, kreativitás fejlesztésének lehetősége nyílik meg előttük. Az érdeklődés, motiváltság nagy, a kultúrából adódóan felszabadultan, boldogan vesznek részt a foglalkozásokon. A helyi kulturális életben is megmutathatják tehetségüket, a szervezett fellépésekkel erősítve önbecsülésüket.

Fenti szolgáltatásokon kívül nyári napközis táborokat tartottak évente (2x1 hét) 20-20 gyermek bevonásával.

A pandémia járvány kezdetéig évente egyszer nyári bentlakásos tábort szerveztek, (jelenlétházanként 3-4 gyermek, de olyan településekről is vettek benne részt gyerekek, ahol jelenlétház nincs, csak szolgáltatás.) melynek helyszínéül 2018-ban a Salgótarjáni Napközis Tábor-Tóstrand, 2019-ben Bárna szolgált.

A jelzőrendszer tagjaként is működnek a jelenlétházak (nagyon sok hasznos jelzés érkezik a segítségre szorulóknak ügyében a Család-és Gyermekjóléti Szolgálathoz), - a jó együttműködés jellemző.

2021. júniusától az ESZK családsegítői heti rendszerességgel ügyfélszolgálatot tartanak a jelenlétházakban. Ez nagyon pozitív fogadtatásra talált, az ügyfelek örülnek annak, hogy nem kell beutazniuk Salgótarjába egy-egy problémás ügy miatt, helyben tudnak – konkrét időpontokhoz igazodva – találkozni a szociális szakemberekkel, tanácsot kérni tőlük. Az ESZK salgótarjáni központi ügyfélszolgálatát ugyanakkor tehermentesíti ez a kezdeményezés.

A jelenlétházakban a napirend mellett olyan új szokásokat alakítottak ki, melyet otthon nem tapasztalnak a gyermekek. Gyakran kaptak visszajelzést arról, hogy ez a módszer biztonságot nyújt számukra és könnyen teljesíthető. /pl. csak a konyhában étkezünk, mindig azonos időben van tízórai és uzsonna, van egy fotelünk, melyben ülve elmondhatják a velük történeteket, legyen az jó, vagy rossz és közösen feldolgozzuk, kívánságüvegünkbe minden

nap írhatnak üzenetet, amit, ha betelik, újraolvasunk, értékelünk, váltócipő és kézfertőtlenítés a mindennapok első lépése és még sor higiéniai szokás. A projektben dolgozók fontosnak tartják az egészséges és ismeretlen ételekkel megismertetni a gyermekeket, valamint a kóstolás kultúrájának /nem a mennyiség, hanem a minőség számít/ pl. retek, kivi, ananász, kesudió, mogyoró, idény gyümölcsök, stb. fejlesztését. Jelentős feladatnak tartják megismertetni a természet adta kincsek feldolgozását, felhasználását: pl. készítették mustot, bodzaszörpöt. Kerti munka, veteményezés fortélyait is megmutatják nekik.

Egyik jelenlétház ötleteként jelentkező Mókusbúti, nagyon kedvező fogadtatásra talált:

A MÓKUSBÚTI rendszerének kialakítása a közösséggé formálás eszköze, mellyel a következő a cél: Ha valamit el akarunk érni, ahhoz nélkülözhetetlen az erőfeszítés, szorgalom, türelem, kitartás. Nem kapok meg mindent azonnal, kitartónak kell lenni, tudni kell kivárni. Együttműködés a társakkal jutalma az eredmény, amit közösen élünk át...stb.

A jelenlétházakban dolgozó szakemberek havonta rendszeresen találkoznak, beszámolnak a munkájukról, tapasztalatokat cserélnek, a jó gyakorlatokat továbbadják egymásnak.

A projekt sok pozitív hozadéka mellett beszélni kell a program egyik jelentős nehézségéről is. A projekt költségvetése nem biztosít forrást a jelenlétházak üzemeltetési, fenntartási kiadásaira. A felmerülő közüzemi költségek kigazdálkodása nagy problémát okoz az önkormányzatoknak.

6.3.A Gyerekesély program SWOT analízise

Erősségek	Gyengeségek
<p>Jól együttműködő helyi szakembergárda. Erős csapat. Viszonylag jó felszereltségű közösségi tér Aktív facebook csoport működése Szakemberek megfelelő kommunikációja, példaértékű hozzáállása jellemző. Szabályrendszer megalkotása, melyhez egyértelműen tudnak alkalmazkodni a gyerekek és a szülők. A házban dolgozók széles körű kapcsolatrendszerrel rendelkeznek, melyet jól tudnak kamatoztatni munkájuk során.</p>	<p>Több jelenlétház esetében a végleges helyszínre költözés elhúzódott. Egyes esetekben az ideiglenes helyszín más településrészen volt kialakítva, így átköltözés után ügyfeleket veszítettünk, a szervező munkát előlről kezdhettük. Kevés a jelenlétházakban dolgozó szakember (1 fő általában, 2 fő 2 helyen) Nehéz a szabadságok kivétele Betegség idején, illetve egyéb kötelező programokon (továbbképzés, szupervízió) be kell zárni a jelenlétházat Információáramlás a településeken viszonylag nehézkes Felnőttek számára nincs szabadidős tevékenység szervezésére lehetőség. Pszichológiai tanácsadás, mentálhigiénés tanácsadásra sok embernek lenne szüksége, valamint olyan kezdeményezésekre, amelyek értékteremtőek, közösségkovácsoló erejűek. A digitális oktatást – hátrányos helyzetű gyermekek esetében – segítő eszközpark hiányos. A jelenlétházat üzemeltetési, fenntartási költségeinek finanszírozása nagy nehézséget okoz az önkormányzatoknak.</p>
Lehetőségek	Veszélyek
<p>A program beépült a köztudatba, a jól működő kapcsolati háló megalapozza a jövőbeni lehetőségeket</p>	<p>Amennyiben a program megszűnik, vagy hosszabb kihagyás után indul újra, úgy mindaz a munka, szerzett javak, kialakított</p>

<p>További eszközparkbővítés (csocsóasztal, Xbox, stb.) esetén további korosztály bevonására lehet lehetőség.</p> <p>Sokkal több kirándulást, múzeumlátogatást, környezetváltozást igénylő, kitekintő programot kellene finanszírozni, hogy kilássonak beszűkült környezetükből, hozzájussanak olyan lehetőségekhez is, amit nem érnek el.</p> <p>A tapasztalatok arra mutatnak, hogy egyre jobban előtérbe kerülhet a digitális oktatás, melyhez a családok nagy része nem tudja a feltételeket biztosítani a gyermekei számára.</p> <p>A jelenlétházak fontos segítő szerepet tölthetnek be ezen gyermekek tanulását segítő foglalkozások által – megfelelő eszközpark (számítógép, laptop, tablet) biztosításával.</p>	<p>szokások, klienskör leépül, szétesik, amelyet négy év alatt sikerült kiépíteni, és amelynek hatásai most kezdenek érzékelhetővé válni. A településrészen nagy számban élnek 25 év alatti fiatalok, és bővelkedünk a 16 év alatti gyerekekben, akiknek jelenleg ez egyetlen olyan kikapcsolódási lehetőséget, tanulási segítséget, tehetséggondozást nyújtja a jelenlétház, amelyet helyben, térítésmentesen érhetnek el, és folyamatosan elérhető.</p> <p>Amennyiben a Bázis eltűnik, leépül, úgy egy későbbi projekt (ha lesz ilyen) vélhetően nehezebben indulhat el, a magára hagyás csalódása, és a bizalomvesztés apátiája okán.</p> <p>Veszélyeztető tényező a finanszírozás hiánya, megszűnő szolgáltatások, amelyek megléte hosszútávon biztosítaná a leszakadó csoportok felzárkózását, a program távlati célkitűzésit. A drogproblémák elterjedése és elmélyülése látható, tapasztalható tendencia, amelynek megelőzésében kellő szakemberekkel és/vagy illeszkedő programokkal a ház megléte szükségszerű.</p> <p>A fenntartási időben történő működés (jelenlétházak üzemeltetési költségei, a programok megtartása) nagy anyagi terhet ró az önkormányzatoknak.</p>
---	---

7. Járási Gyerekesély Stratégia és Cselekvési Terv beavatkozási területei

7.1 Foglalkoztatás, helyi gazdaságfejlesztés

A járás foglalkoztatási mutatói, bár a különböző források és a különböző időpontokban történő felvételezések láttatnak némi különbséget, azonban mindenképpen igen kedvezőtlennek mondhatók.

A foglalkoztatási helyzet jelentős térbeli különbségeket mutat a járás települései között. A legmeghatározóbb szempont a Salgótarjától mért távolság, illetve számított eljutási idő. Emellett a településméret, ami meghatározó: a legnagyobb nehézségekkel a járás legkisebb települései küszködnek. Az alacsony helyi foglalkoztatás, beleértve a helyben dolgozók csekély számát és az alacsony általános foglalkoztatási szintet is, a helyi gazdasági szerkezet súlyos strukturális problémáit tükrözi. A munkanélküliségi ráta a járásban 2001 óta meghaladta az országos és regionális átlagot, illetve elmondható, hogy 2002. óta a megyei átlag felett van, ez 2018. évben sem változott.

A nyilvántartott álláskereső aránya a gazdaságilag aktív népességben belül 2018. március végén 12,6% volt megyénkben, ami Borsod-Abaúj-Zemplén megye után a második legmagasabb mutatót jelentette az országos rangsorban.

21. táblázat

Az álláskeresők száma és változása						
Járás	Az álláskeresők					Az álláskeresők aránya a gazdaságilag aktív népességhez (%)
	száma (fő)	számának változása az előző hónaphoz képest		számának változása az előző évhez képest		
		2019.március	(fő)	(%)	(fő)	
Salgótarjáni	4201	138	3,4	-244	-5,5	14,9
Balassagyarmati	1788	144	8,8	7	0,4	10,1
Pásztói	1577	73	4,9	-3	-0,2	10,9
Szécsényi	1756	-5	-0,3	-96	-5,2	20,5
Bátonyterenyei	1272	53	4,3	67	5,6	13,3
Rétsági	850	16	1,9	63	8	6,7
Nógrád megye	11444	419	3,8	-206	-1,8	12,6
Országosan	278835	13320	5	-5730	-2	6

forrás: Nógrád Megyei Kormányhivatal Foglalkoztatási Főosztály: Munkaerőpiaci tájékoztató

Idén kissé javult a megyék közötti pozíciónk, 2018 döntő részében ugyanis folyamatosan a legkedvezőtlenebb mutatóval rendelkezünk.

A korábban kialakult kistérségi különbségek továbbra is megmaradtak. A balassagyarmati, a pásztói és a rétsági körzetek munkaerőpiaci pozíciója megyei viszonylatban kedvezőnek számít, az országos összehasonlításban ugyanakkor az átlagon felüli mutatókkal rendelkeznek (21.táblázat).

2019-ben is kiemelkedően magas az álláskeresők gazdaságilag aktív népességben belüli aránya a szécsényi körzetben, de a salgótarjáni és a bátonyterenyi járásban is a megyei átlagot meghaladó a mutató értéke. 2019 első negyedévét is élénk, de az előző évinél mérsékeltebb munkaerőpiaci mozgások jellemezték. A 3 hónap alatt 4,6 ezres belépési esetet regisztráltunk, 8,8%-kal kevesebbet, mint tavaly ez idő alatt. A kilépési forgalom közel 3,6 ezres nagysága ennél jóval alacsonyabb volt, s az előző évit minimálisan alulmúlta.

A belépők túlnyomó többsége elveszítette a munkahelyét, míg kisebb hányaduk egyéb okból, illetve pályakezdőként kérte a nyilvántartásba vételét. A gazdasági szektor egyes területein stagnált vagy csökkent a létszámkibocsátás, s összességében a 2018. I. negyedévi szint alatt maradt.

A közfoglalkoztatottak visszaáramlása szintén kisebb ügyfélforgalmat jelentett, mint egy évvel korábban, miközben a pályakezdők beáramlása is mérsékeltebb volt, mint 2018. január-márciusban.

A járás településein a múlt században a járási központban működő gyárakban, bányákban dolgoztak az emberek és abból is éltek. Jelentős volt az otthoni háztáji gazdálkodás is. Ez utóbbinak már csak foszlányai vannak meg, sokan gazdálkodtak kis területen, mindent megtermeltek maguknak, amire szükségük volt. Sajnos ma nem ez a helyzet. Kevés ember termeli meg magának az élelmiszert, a házak körüli kertek műveletlenek idő vagy hozzáértés hiányában. A régi ipari központ is megszűnt, a megyeszékhelyen működő üzemek töredékét foglalkoztatják a járás munkaképes lakosságának. Ennek egyik oka, az alacsony jövedelem, a másik az iskolázatlanság, a monotónia túrésének hiánya. Az országos átlaghoz képest a járásban az átlag jövedelem alacsonyabb, mint a régióban, illetve Pest megyében. Így aki dolgozni szeretne, az inkább Heves megyében keres munkát. Pl. a BOSH autóbuszai a falvakból műszakonként szedik össze a munkásokat, vagy ingáznak Budapest építkezéseire napi 20.000 Ft-ért fekete munkásként. Akik ezt nem vállalják azok vagy nem hajlandók dolgozni, vagy az összeszerelő munkát nem képesek ellátni, vagy kisgyerekesek, illetve nők, akik a háztartás vezetése miatt nem tudják vállalni. A nyári mezőgazdasági munkák idején gyakran szezonális feladatokat végeznek az Alföldön.

Másik probléma, ami a vállalkozások tevékenységének ösztönzését okozza, az a települések szellemi kiürülése. Sok képzett, magas szaktudással rendelkező, tanult ember hagyja el a kistérséget, és csak az alulképzettebb, szakképesítés nélküli réteg marad itt. Előbbiek a jobb és könnyebb élet reményében vándorolnak külföldi országokba, vagy költöznek nagyobb városokba, utóbbiak pedig maradnak és a gyermekek után járó támogatások reményében, vagy tudatlanságból, felelőtlenségből pótolják az elvándorlókat.

Mivel az önkormányzatok a fenn tárgyalt és egyéb okok miatt nem tudták településeikre csábítani a vállalkozásokat, vagy a lakosságnak nem tudták feltüzelni vállalkozói kedvüket, így a munka nélkül maradt emberekről nekik kell gondoskodniuk. Ehhez szerencsére vannak állami források, közmunka programok, képzések, amelyek egyes esetben valóban segítséget jelentenek, de sajnos ennek ellenkezője is jellemző. (A több évig közmunkaprogramban ragadó emberek, illetve sok száz pl. dajka képesítést megszerzők nem kaptak nagyobb esélyt a munkaerőpiacon.)

A KSH 2020.12.31-ei adatai alapján a Salgótarjáni járásban a nyilvántartott álláskeresők száma 3849 fő, melynek 50 %-át Salgótarjában élő álláskeresők teszik ki.

A közfoglalkoztatottak száma a járásban 1425 fő, ebből 553 fő salgótarjáni.

Közfoglalkoztatási programok

A közfoglalkoztatás 2019-ben is meghatározó volt a megyénkben

Az előző évről áthúzódó támogatási lehetőségek túlnyomórészt február végéig biztosították 4-5 ezer fő képzését, foglalkoztatását.

A Belügyminisztérium által felügyelt közfoglalkoztatás továbbra is három területen valósul meg: folytatódnak a járási mintaprogramok, valamint az önkormányzatok által szervezett hagyományos közfoglalkoztatási és az országos közfoglalkoztatási programok. A közfoglalkoztatottak egy része az új programokban is foglalkoztatásra kerül, ezért nekik nem kellett újra regisztrációt kérni. A többieket pedig ütemezetten, megfelelő előkészítés után hívták be a foglalkoztatási osztályok, hogy elkerüljék tömeges jelentkezést, illetve csökkentsék az ügyfelekkel történő hosszas ügyintézési időt.

A járási programokra 2015-től megyénk teljes területéről pályázhatnak, ugyanis minden járásunk valamilyen szempont szerint hátrányosnak tekinthető. 2019. évben a Belügyminisztérium döntése szerint azok a települések, amelyek adóerő-képessége a 110

000,- Ft/fő mértéket és lakosságszáma a 700 főt meghaladja, közfoglalkoztatási támogatásban nem részesülhetnek. Nógrád megyében 2019-ben érintett település Szügy.

A 2019-2020. évi programok kapcsán 54 önkormányzat élt az ajánlott lehetőséggel, akik összesen 80 kérelmet nyújtottak be az értékteremtő közfoglalkoztatás három programelemére (Mezőgazdasági, Helyi sajátosságokra épülő, Szociális jellegű programelem).

Az előző évhez képest ismét jelentősen csökkent a programok száma, ami egyrészt a létszámfeltöltési problémákkal, másrészt a szigorúbb tervezési szempontrendszerrel, továbbá az adminisztratív többletmunkával hozható összefüggésbe. A Belügyminisztérium a kedvezményezett települések és az adóerő-képesség figyelembe vételével alakította ki a támogatás mértékének szempontjait településre lebontva, így megyénkben 70-100%-os támogatás adható.

Az országos programokba idén is három megyei foglalkoztató (Ipoly Erdő Zrt, Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság, Nógrád Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság) kapcsolódik be, akik havi átlagban 131 fő (ebből 107 fő nógrádi) foglalkoztatására pályáztak 12 hónapra.

Ezen túl a megyén kívüli országos közfoglalkoztatók is számos álláskeresőnek adnak majd munkát, azonban az állandósulni látszó létszámfeltöltési problémák miatt az előző évinél kisebb létszámmal tervezik a foglalkoztatást.³²

A Stratégia – Foglalkoztatás, helyi gazdaságfejlesztés – beavatkozási területével kapcsolatos fejlesztésekre járási/települési szinten sajnos nincs túl nagy ráhatásunk.

7.2. Szociális és gyermekjóléti ellátások

A családsegítést és a gyermekjóléti szolgáltatást a Salgótarjáni Járásban a Salgótarján és Térsége Egészségügyi és Szociális Központja (ESZK) biztosítja a járás valamennyi településén.

Valamennyi település esetében megállapítható, hogy a feladatellátás személyi feltételein belül a családsegítők, szociális munkások száma nem elegendő, így a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 2. számú melléklete szerinti előírásoknak nehézségek árán felelnek csak meg. Az ellátási terület kiterjedtsége és a tárgyi feltételek korlátozott rendelkezésre állása (közlekedési infrastruktúra, mobil eszközök) miatt a feladatellátás megvalósítása sokszor

---

³² Nógrád Megyei Kormányhivatal Foglalkoztatási Főosztály: Munkaerőpiaci tájékoztató

nehézségekbe ütközik. A családsegítő nem tud elegendő időt tölteni egy-egy településen, azaz a folyamatos szociális munkás jelenlét hiányzik. A félfogadási idő és a tereplátogatás számos esetben csak az adminisztrációs feladatok ellátására, általános tanácsadásra, ügyintézésre és a kríziskezelésre elegendő.

A feladatellátás személyi feltételei vonatkozásában megállapítható, hogy a speciális szakemberek (pl. jogász, pszichológus) által nyújtott tanácsadások az alapfeladatok köréből hiányoznak, vagy nem elegendők. (jogászt, pszichológust, fejlesztőpedagógust alkalmaznak, de az óraszámuk az ellátási terület kiterjedtsége miatt nem elegendő. Ezenkívül kórházi szociális munka és utcai szociális munka is működik.

Adósságkezelési szolgáltatást Család-és gyermekjóléti Szolgálaton keresztül nem nyújt egyik járás területén lévő önkormányzat sem (egyéb formában sem). A szolgáltatások közül a családsegítő által végzett egyéni esetkezelés a domináns. Ezt kiegészíti az egyes településeken eltérő intenzitással a közösségi szociális munka.

Az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység keretében az ESZK szolgáltatásaként a nevelési-oktatási intézményekben biztosít, elsősorban preventív jellegű megkereső és segítő tevékenységet. Az óvodai és iskolai szociális segítő tevékenység az óvodába, iskolába járó tanulók, gyermekek képességeinek, lehetőségeinek optimális kibontakozását támogatja szociális kapcsolataik, társadalmi integrációjuk javításával.

Az óvodai szociális segítő tevékenység középpontjában a gyermek, valamint a gyermek és az óvoda kapcsolata áll, legfontosabb célja a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése.

A szociális segítő tevékenysége során együttműködik az óvodáskorú gyermekek szüleivel és az adott intézményben dolgozókkal. Ennek megfelelően a szociális segítő elsődleges célcsoportjai a gyermekek, a szülők, a pedagógusok, valamint az óvoda közösségei. Az óvodai, iskolai szociális segítő tevékenysége nem váltja ki más szociális szakemberek (családsegítő, esetmenedzser, egészségfejlesztő, bűnmegelőzési preventor) intézményi közreműködését.

Az egyes családsegítést nyújtó szervezetek gondozási adatai alapján megállapítható, hogy többségben vannak az együttműködésre kötelezett, hátrányos helyzetű igénybevevők. A családsegítést nyújtó szervezet igénybe vevői köre az alacsony iskolai végzettségű, középkorú, álláskereső, vagy inaktív személyeket és családjaikat tömöríti, akik jellemzően szegénységben élnek, és deprivált helyzetűek.

A járás családsegítést végző szakembereinél az összes hozott probléma közt magas az anyagi probléma, az életviteli probléma, a foglalkoztatással kapcsolatos probléma aránya, valamint magas azoknak az igénybevevőknek a száma, akik ügyintézési nehézség miatt keresik fel a családsegítő szolgálatot.

A járás településeinek egy része ténylegesen szociálisan ellátatlannak tekinthető, annak ellenére, hogy a társulások ellátási rendszer adminisztratíván lefedettséget biztosít

Az alábbi problémák jellemzők a család- és gyermekjóléti szolgáltatásokban:

- Munkatanácsadás, leszázalékolás kezdeményezése.
- Továbbtanulással kapcsolatos tanácsadás, ösztöndíj lehetőségről tájékoztatás.
- Fogyatékos gyermek elhelyezése ügyében tanácsadás, pszichológushoz időpont kérés.
- Családok átmeneti otthonában történő elhelyezés ügyében információ, tanácsadás.
- Gépkocsi szerzési támogatás ügyében tanácsadás.
- Nyári étkeztetésének ügyében közreműködés.
- Egyszeri segélyek kezdeményezése (települési támogatások, egészségbiztosítási pénztár ügyekben.).
- Közüzemi, illetve bármilyen tartozás ügyében Váci Egyházmegyei Karitástól anyagi támogatás.
- Élelmiszer adományok közvetítése rászoruló családoknak, gyerekeknek.
- Pénzbeli és természetbeni szociális ellátások igénylése, ehhez való hozzájutás segítése.
- Nyugdíjbiztosítási Igazgatóságtól segély, nyugdíjemelés kezdeményezése.
- Fogyatékosági támogatás igénylése.
- Válás, gyerektartás ügyében tanácsadás, jogsegélyhez irányítás, gyermekelhelyezés, kapcsolattartás.
- Konfliktuskezelés családtagok (gyermek-szülő, házastársak) között, illetve kortárskapcsolatos miatti.
- Családon belüli erőszak (anyára irányulva) miatt segítségkérés- távolságtartásról felvilágosítás.
- Gondnokoltatás kérése, gondnokoltak ügyei.
- Óvodai-iskolai hiányzások miatti segítségkérés, iskolaelhagyás.

7.3 Korai képességgondozás, korai fejlesztés, korai szocializáció elősegítése

Koragyermekkorban a szülői bánásmód minősége, az egészséges értelmi és érzelmi fejlődés biztosítása rendkívül meghatározó a gyermek későbbi életútja szempontjából. A készségek fejlődésének szakszerű támogatása koragyermekkorban több ágazat (egészségügyi, szociális,

gyermekvédelmi) együttműködésén múlik. A leghatékonyabb eredmény azonban a szülők bevonásával érhető el, ugyanis a szülői készségek, ismeretek fejleszthetők tanácsadással, gyakorlati útmutatással, otthoni segítségnyújtással, a családtagok bevonásával. A koragyermekkorai fejlődés jelentős mozzanata a gyermekvárásra való felkészülés, a szülés és az azt követő időszak.

A kiskorú anyák, illetve várandósok esetében a roma lányok száma magas, iskolai végzettségük alacsony. Ők átlagosan korábbi életkorban szülnek és magasabb gyermekszámmal rendelkeznek. Jelentős részük 18 éves kora előtt anyává válik. A fiataloknál nincs elköteleződés, nem érzelmi alapokon nyugvó kapcsolatokat keresnek, egyszerű szimpátia alapján képesek felelőtlen szexuális együttlétre. A tanulásban motiválatlanok, a gyermekben jövedelemforrást látnak.

A Salgótarjáni járásban a védőnői ellátás biztosítását az egészségügyi alapellátás keretében az ESZK végzi.

A területi védőnők azon családok körében végzik tevékenységüket, ahol várandós anya, illetve 0-6 éves korú gyermek él. A gyermekvárástól az iskolakezdésig jelen vannak a családok életében.

A születéstől egy éves korig terjedő időszakban a gyermek érzékszervei, nyelvi készségei a legintenzívebben fejlődnek, de a magasabb szintű kognitív képességek — amelyekre későbbiekben a tanulás alapozódik — fejlődésének legintenzívebb szakasza is a 3. életévig tart. A korai évek történései, mindaz, amit a gyermek a családjában megtapasztal, nem pusztán érzelmi fejlődését határozzák meg, hanem kimutathatóan azoknak az agyi struktúráknak a fejlődését is, amelyekre a későbbiekben a tanulás alapozható.

Ha ebben az időszakban a gyermek nem jut hozzá a fejlődésének megfelelő feltételekhez, mert családi szocializációja és életkörülményei ezt nem teszik lehetővé, a későbbiekben elmaradásokkal, tanulási nehézségekkel kell szembesülniük nem csupán nekik, hanem a velük foglalkozó intézményeknek is. A korai képességgondozás (amely nem azonos a sérült, fogyatékossgal született gyermekekre irányuló korai fejlesztéssel, de a programoknak ezeket a gyermekeket is el kell látniuk), preventív jellegű beavatkozás, amely lehetővé teszi, hogy az óvodába, majd iskolába kerülő gyerekek társaikhoz hasonló szinten teljesítsenek. Ha a jellemzően mélyszegénységben élő, halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek esetében ez a beavatkozás elmarad, a későbbiekben fejlesztő programokkal, gyógypedagógiai eszközökkel, felzárkóztató képzésekkel, stb. kell korrigálni a már kialakult hátrányt. Ez azonban sohasem lesz olyan eredményes, mint a megelőzés.

Korábban a három év alatti gyermekeket ellátó intézményekre úgy tekintettek, mint amelyek legfontosabb feladata, hogy a nők munkavállalását biztosítsák. Ez a nézet ma is elterjedt, ezt

példázza a házi gyermekfelügyelet vagy a családi napközik létrehozása és fejlesztése. Míg a bölcsődékben magas szintű gyermekgondozás folyik, szakképzett személyzettel, a másik két intézményformáról ugyanez nem feltétlenül mondható el. Ezért ez utóbbiak - bár vannak társadalmi csoportok, amelyek erre tartanak igényt, s amelyek a szolgáltatásokat meg is tudják fizetni – nem alkalmasak a hátrányos helyzetű gyermekek preventív jellegű ellátására. „A nélkülözhető élet gátja a jó fejlődésnek, a létbizonytalanság gátja a kiegyensúlyozottnak, a kirekesztettség gátja a boldog életnek”³³

Ezekre a megfontolásokra alapul a Biztos Kezdet program, amely „alap gondolata az esélyek megteremtése, illetve a képességek kibontakoztatásának biztosítása. Prevenációs program, amelynek segítségével reális lehetőség nyílik az eltérő élethelyzetből induló gyermekek számára a problémák lehető legkorábban történő felismerésére, a korai, célzott képességfejlesztésre, a nagyon korán jelentkező hátrányok mérséklésére, a lemaradás, kirekesztődés elkerülésére.”³⁴

A korai képességgondozás mellett nagyon fontos feladat a korai fejlesztés is. A sérüléssel, fogyatékossgal, sajátos nevelési igénnyel élő hat éves kor alatti gyermekek mielőbbi fejlesztése annak érdekében, hogy felnőtt korukra lehetőségeikhez képest a legmagasabb fejlettségi szintét éri el azon a területeken is, amelyek esetlegesen sérültek.

A Salgótarjáni járásban a koragyerekkort érintő szolgáltatások, illetve a kisgyermeket fogadó intézmények a törvényi előírásoknak megfelelően működnek. A védőnői szolgálat teljesen lefedett, valamennyi településen elérhető.

A védőnők az egész járásban túlterheltek, a szakember hiány miatt több körzetet kénytelenek vinni. Nyugdíjas és fiatalabb szakemberek egyaránt végzik a feladatokat. Mi sem bizonyítja jobban a szakemberek hiányát, hogy a 2018. január 1-jével induló Gyerekesélyes programunk védőnői és Biztos Kezdet Szemlélet szolgáltatásaira 2018 októberében találtunk szakembert, aki 2019. október 31-ével felmondott. 2020. január 1-től sikerült új szakembert találni, de sajnos 2021. június 30-ával ő sem tudta tovább folytatni. Jelenleg sem áll rendelkezésre olyan szakember, aki vállalná a feladatot, így a szolgáltatás jelenleg szünetel.

A gyermekek napközbeni ellátásához tartozó bölcsődei ellátás külön intézményben, vagy az óvodák külön csoportjaiban már működik, illetve pályázati kereten belül folyik a kialakítása, megvalósítása. Családi Bölcsőde Salgótarjában fizetős szolgáltatásként vehető igénybe. Az óvodák fenntartása jelenleg a települési önkormányzatok feladata.

---

³³ Szomor Éva 2010. Forrás www.gyerekesely.hu

³⁴ Szomor Éva 2008. Kézirat

Az ESZK által szolgáltatásként biztosított óvodai-iskolai segítő tevékenységének fókuszában alapvetően az óvodáskorú gyermek fejlődése, jólléte áll, de a segítő tevékenysége irányulhat a családra, a pedagógusra vagy az óvodai közösség más résztvevőjére is. E tekintetben tisztázni kell, hogy adott helyzetben ki a szociális segítő kliense, hogyan történik a kapcsolatfelvétel, mi a valós szolgáltatási igény vagy szükséglet, a gyermek helyzetét milyen egyéni, családi, társas vagy tágabb környezeti folyamatok idézik elő, és a szociális szakember hogyan tudja segíteni az érintett saját, illetve az oktatási és a szociális rendszer erőforrásainak aktivizálását. Az óvodában dolgozó szociális segítő átfogó feladatrendszerének teljesítéséhez a szociális munka módszertanának, eszközrendszerének széles körű ismerete szükséges. Munkája során egyénekekkel, családokkal, csoportokkal és közösségekkel egyaránt foglalkozik. Nem csupán az óvoda és a gyermek találkozásának érintkezési pontjain, hanem a család és az óvoda, valamint a közösség és az óvoda köztes területein is tevékenykedik.

Európai Unió pályázati forrásból a járásban két településen (Karancsság és Karancslapujtő) működik Biztos Kezdet gyerekház, illetve a „Gyerekesély” programban 7 településen 8 jelenlétház teljes szolgáltatási palettával üzemel.

7.4. Egészségesebb gyermekkor

Az egészséges/egészségesebb jelzöt nem csupán az egészségügyi ellátórendszerhez tartozóként kell értelmezni. Minden olyan tényező ide sorolható, mely az egészséget befolyásolhatja, így a lakhatási, étkezési, munkához, mozgáshoz és a mentális jóléthez tartozók elemek is.

A Salgótarjáni járásban (2017-2022 között) megvalósuló „Integrált Térségi Gyermekprogram” keretében a járásban élő, 0-17 éves gyereket/gyerekeket nevelő háztartásokat reprezentáló adatfelvétel adatait a 4. fejezetben már elemeztük.

Ezek alapján az alábbiak állapíthatók meg:

- A háztartásról szerzett adatok, mérések szerint a háztartások harmada roma.
- A gyerekes háztartásokban élő 15-64 éves népesség fele alacsony (legfeljebb nyolc osztályos) iskolai végzettséggel rendelkezik, negyedük szakmunkásképzőt, tíz-tíz százalékuk gimnáziumot, illetve főiskolát/egyetemet végzett.
- Az aktív korúak jelentős része nem rendelkezik rendszeres és/vagy megfelelő szintű jövedelemmel; közel negyedük alkalmi munkából vagy közfoglalkoztatásból él, vagy munkanélküli. A 0-17 évesek közel harmada él aktív kereső nélküli háztartásban.

- A gyerekes háztartások 41 százaléka, a gyerekek 38 százaléka él relatív jövedelmi szegénységben. A szegénységi ráták három - három és félszer magasabbak az országos mutatóknál (131-4%).
- A kilenc változóból létrehozott deprivációs mutató szerint a gyerekes háztartások 40 százaléka anyagi deprivációban, ötöde súlyos anyagi deprivációban él. A gyerekek közel fele deprivált, negyede súlyosan deprivált. A roma háztartások 70 százaléka deprivációban, fele súlyos anyagi deprivációban él.
- A gyerekes háztartások tizede zsúfolt lakásban él. A fürdőszoba és a vízöblítéses vécé a lakások 14-14 százalékából, a vezetékes víz a lakások 6 százalékából hiányzik. A szegények lakásainak harmadában nincs fürdőszoba és vécé, 16 százalékukban nincs vezetékes víz. A roma háztartások lakásainak egyaránt ötödében nincs fürdőszoba és vécé (20%), illetve vezetékes víz. A gyerekek 14-15 százaléka él fürdőszoba, vécé, közel tizede vezetékes víz nélküli lakásban. A lakások közel 30 százalékában nedves a padlózat, nedvesek a falak, ötödükben beázik a tető.
- A lakókörnyezetet érintő leggyakoribb probléma a bűnözés, erőszak és a szemétszállítás hiánya, valamint a drog-és alkoholfogyasztás.
- A gyerekes háztartásokban élő 0-2 éves gyerekek bölcsődéztetési aránya minimális, a 3-5 éveseké szintén nagyon alacsony (2%). A 3-17 éves gyerekek közel 90 százaléka háromévesen, tizede négyévesen kezdte az óvodát.
- A 6-17 éves (más iskolás) gyerekek több, mint 40 százaléka hatévesen, fele hétévesen, tizede nyolcévesen kezdte az általános iskolát. A későbbi kezdés okairól csak részleges információink vannak, amelyek szerint az érintett gyerekek fele „év vesztes” ötöde iskolaéretlen volt.
- A jelenleg vagy korábban magántanulói státuszban lévők aránya a korcsoportban 7 százalék, az évismétlőké 15 százalék (többségük egyszer ismételt évet).
- A 6-17 évesek mintegy 90 százaléka szokott számítógépet és internetet használni; többnyire otthon, barátoknál, iskolában, közösségi házban viszont alig.

7.5 Köznevelés

A rendszerváltást követő évek társadalmi-gazdasági változásai sok családot érintettek hátrányosan, sokan váltak munkanélkülivé. A legfeljebb nyolc osztályos végzettséggel rendelkező szülők esetében, mely járásunkban magas mutatószámot képvisel, a szegénység kockázata különösen nagy. A családok szociális háttere a diákok iskolai teljesítményére óriási hatást gyakorol. A szegénységben élő családok gyermekei jelentős hátránnyal indulnak az

iskolában, ami meghatározza tanulmányi és munkaerőpiaci sikerességüket. Az alacsony társadalmi státuszú szülők gyermekei ennél is sokszorosan nehezebb helyzetben vannak, kevesebb erőforrással rendelkeznek a bennük rejlő képességek kibontakoztatásához, a felnőttkori sikerekhez. Az alacsony iskolázottságú szülők gyermekei körében a szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség előfordulása 2013-ban 93%-os volt.

Az oktatási rendszerben a köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 2012. szeptember 1-i hatályba lépését követően jelentős változások álltak be, amelyek várhatóan hosszabb távon meghatározóak lehetnek a vizsgált indikátorok alakulásában. Például a tankötelezettségi korhatár 18 évről 16 évre való csökkentése kardinális hatással bírt a korai iskolaelhagyók számának alakulásában. Vagy a 2015. szeptember 1-től 3 éves kortól kötelező óvodáztatás is megnövelte a 3-5 éves gyerekek óvodai részvételét mutató indikátort.

Az iskolai életút egy másik kritikus szakasza a középiskola, ezen belül is az, hogy a továbbtanulás érettségivel fejeződik-e be vagy sem. A gimnáziumba járók részesedését a 10. évfolyamos tanulók közül a nappali tagozatos gimnáziumi programra járók arányával mérve bő egyharmados, 36,8%-38,3%-os rátát találunk. A gimnazisták aránya a hátrányos helyzetűek között ugyanakkor már csak 20%, a halmozottan hátrányos helyzetűek körében pedig az országos átlagnak csak nem egészen a harmada, 12%.

A gyermekek esélyegyenlőségének érvényesítése érdekében különös figyelmet kell fordítani minden infrastrukturális és szakmai fejlesztés támogatása esetén a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és a sajátos nevelési igényű gyermekek nevelési helyzetére annak érdekében, hogy a szolgáltatásokból való kirekesztődésüket, társadalmi elszigetelődésüket megakadályozzuk.

Kiemelten fontos a diszkriminációmentesség, szegregációmentesség és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek oktatási és társadalmi integrációjának támogatása. A halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek esélyegyenlősége előmozdításának elengedhetetlen feltétele az egyenlő hozzáférés biztosításán túl, olyan támogató lépések, szolgáltatások tervezése és megvalósítása – a családokat és problémáikat komplexen kezelve –, amelyek csökkentik meglévő hátrányaikat, javítják iskolai sikerességüket.

A gyermek jól-lét beavatkozási területének irányai:

- Biztos Kezdet Gyerekházak létrehozása
- Kisgyermek felügyeletének biztosítása
- Rászorulóknak ingyenes étkeztetésének bővítése
- Hozzáférés biztosítása a szegregátumokban

A köznevelési intézmények fenntartója a Salgótarjáni Tankerületi Központ, az óvodák működtetését a települési önkormányzatok végzik.

Nógrád megyében az elmúlt tizenöt év demográfiai mutatói a 0-15 éves korosztályban csökkenő tendenciát mutatnak. A csökkenő változás leginkább az alacsony népességű falvakban jelentős. A demográfiai adatok szerint a járás településein a 3-6 éves gyerekek száma enyhén csökkenő.

A pályázatban érintett 12 községből 9-ben működik alapfokú oktatás, nevelés, legalább az alsó tagozatnak.

A köznevelésben a nemzeti standardot az országos kompetenciamérés eredményei, mérőszámai jelentik. A tesztekkel a tanulók egyes képességeinek fejlettségét mérik (matematika-logika, szövegértés), mely értékek az intézményben folyó pedagógiai munkának is indikátorai.

A 2016-os mérési adatokat összevetve az országos átlag és az iskolai átlag között jelentős negatív irányú eltérés figyelhető meg az Észak-Magyarországi Régióban és a Nógrád megyei iskolákban. Az Észak-Magyarországi Régió megyéi szinte egy-két kivétellel mindig sereghajtók a felmérésben. A három érintett megye rangsora a legrosszabbul teljesítő Borsod-Abaúj-Zemplén, majd Nógrád és végül Heves megye a legjobb eredményt hozó. A nógrádi járások esetén Balassagyarmat produkálja a legjobb eredményt, őt követi a Salgótarjáni Járás, majd Pásztói, Rétsági, Szécsényi és Bátorfyerenyei járások következnek.

Az óvodákban, iskolákban dolgozó szakemberek száma egyre kevesebb. Nincs elegendő óvodapedagógus, tanító, szaktanár. Vannak álláshelyek, amelyeket évek óta nem tudnak betölteni. Nagyon sok nyugdíjas áll újra munkába, mert nincsenek fiatalok, akik átvegyék a helyüket. Az iskolák összevonásával sem tudják minden esetben lefedni a hiányosságokat. Azokon a településeken, ahol jellemzően a hátrányos helyzetű réteggel kell foglalkozni, még kevésbé vonzó a pálya.

Nem csak az általános iskolák és óvodák küzdenek szakemberhiánnyal, hanem a művészeti iskolák és a szakszolgálatok, speciális, SNI-s gyerekekkel foglalkozó oktatási intézmények is. Nincsenek hangszerket oktató tanárok, logopédusok, gyógypedagógusok, pszichológusok elegendően. Utóbbiak esetén különösen nagy a probléma, hiszen a sajátos nevelési igényű tanulók száma évről évre emelkedik.

8.A Járási Gyerekesély Stratégia és Cselekvési Terv elkészítésének feladat-és módszertana

Feladat	Szakmai tartalom	Gyerekesély Iroda közreműködése
Járási Gyerekesély Stratégia és Cselekvési Terv előkészítése	Az érintettek tájékoztatása az elkészítés folyamatáról, bevonhatók köréről, feladatokról. Tájékoztatás a Járási Gyerekesély Stratégia és Cselekvési Terv céljáról, szükségességéről és az elkészítés folyamatáról.	A szakterületi koordinátorok, a jelenlétházban dolgozó szakemberek, a települési önkormányzatok, a STÖT elnökének tájékoztatása a Járási Gyerekstratégia céljáról, szükségességéről.
Stratégiaalkotás folyamata	Gyerekesély Bizottsági ülés – stratégiai megalkotásának tervezése. A stratégiai elkészítésének módszertani leírását, az „Ajánlás a Gyerekesély Stratégia Cselekvési Terv és Forrástérkép” című dokumentum rendelkezésre bocsátása. Az Stratégia elkészítésére vonatkozó ajánlatkérés összeállítása, feladatok, határidők meghatározása. Ajánlatok bekérése, szerződés elkészítése.	A szakmai anyagok feltérképezése, az MTA dokumentumokhoz, tanulmányokhoz, a jelenlétházvezetők beszámolóihoz való hozzáférés biztosítása a stratégia elkészítéséhez.
	Járási Tükör felülvizsgálata, kiegészítése	A projekt során elkészült Járás Tükör adatainak áttekintése, felülvizsgálata.
	A Gyerekesély program SWOT analízisének	Az elkészült SWOT analízis, a projekt

	<p>összeállítása.</p> <p>A projekt szakmai vezető, szakmai munkatársak, jelenlétházvezetők által készített beszámolók, ismeretek alapján a SWOT analízis összeállítása.</p>	<p>működéséről szóló tájékoztató hozzáféréseinek biztosítása a stratégia elkészítéséhez.</p>
Stratégiaalkotás folyamata	A stratégia megírása (szakértő által).	A stratégia elkészülése folyamán folyamatos konzultációra, illetve kiegészítő információszolgáltatásra volt szükség.
	<p>A stratégia ismertetése, megvitatása az érintettekkel. Javaslatok, vélemények.</p> <p>A javaslatok beépítése a stratégiába.</p>	Az elkészült stratégiát a menedzsment és a projektteam, illetve a társulási települések polgármesterei megismerték. Javaslatok, véleményem megfogalmazása.
A stratégia elfogadása	A Gyerekesély Bizottság és a Társulási Tanács elfogadja az előzetesen véleményezett stratégiát.	Ezzel megkezdődik a stratégia társadalmasításának és megvalósításának időszaka.
A stratégia végrehajtása	A Társulási Tanács és a Gyerekesély Bizottság a Gyerekesély Iroda közreműködésével a lehetőségek és a források függvényében megvalósítja a stratégiában foglaltakat.	A Gyerekesély Iroda szakmai vezetője közreműködik – a lehetőségek és a források függvényében – a stratégiában foglaltak megvalósításában, a érintettek összefogásában.

Társadalmasítás	A Salgótarjáni járás érintett szereplői, szakemberei, polgármesterei számára ismert és hozzáférhető lesz a stratégia.	A Gyerekesély Iroda szakmai vezetője közreműködik abban, hogy minél többen megismerjék a Járási Gyerekesély Stratégiát.
Felülvizsgálat	Meghatározott időszakonként szükséges a stratégia felülvizsgálata, újraértékelése, a szükséges változtatásokkal történő kiegészítése.	Legalább 2 évente szükséges a stratégia felülvizsgálata.

9. Cselekvési terv

A helyi szükségletekre épülő középtávra (3 év), illetve hosszú távra (legalább 10 évre) szóló Stratégia feladata megteremteni a térség hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeinek az esélyegyenlőségi szolgáltatásokba való minél nagyobb arányú, szervezett, tervszerű, bekapcsolódását, így biztosítva felzárkózási esélyeik növelését. A Stratégia a projekt időszakot követően is megteremti a szegénység újratermelődésének, átörökítésének megelőzését szolgáló tevékenységek átfogó szakmai alapját.

Középtávú cél (3 év)	Hosszú távú cél (10 év)	Feladat	Végrehajtásban közreműködők/források
Foglalkoztatás, helyi gazdaságfejlesztés			
Fiatalok elvándorlásának megakadályozása	Fiatalok részére a településen, a járáson belül történő munkalehetőség biztosítása.	Helyi vállalkozások támogatása, ösztönzése, jelentős számú munkavállalót foglalkoztató cégek, üzemek „betelepülése” részére kedvező feltétek (terület) biztosítása.	Polgármesterek, helyi önkormányzati képviselők és országgyűlési képviselők, helyi vállalkozók. Saját és pályázati források bevonása, kormányzati intézkedések kiaknázása.
Színvonalas, innovatív szolgáltatások irányába történő elmozdulás.	Stabil foglalkoztatottság, rugalmas munkahelyek.	Színvonalas, innovatív szolgáltatások kialakítása, működésük támogatása. Együttműködésen alapuló integrált	Járásban dolgozó szakemberek, települési vezetők, képviselők. Saját és pályázati források bevonása, kormányzati

		fejlesztések.	intézkedések kiaknázása
Közmunkaprogram keretein belüli képzések, foglalkoztatás biztosítása.	A közmunkaprogram adta lehetőségek maximális kiaknázása. Alapkompetencia oktatással alapozás a munkaügyi központ és közfoglalkoztatási programok segítségével.	A helyi – nyílt munkaerőpiacon elhelyezkedni pillanatnyilag nem tudó – lakosok részére képzések, foglalkoztatás biztosítása helyben.	Települési vezetők, foglalkoztatási szakemberek, képzők, Belügyminisztérium, illetve a közmunkapályázatok kiírója. Közmunkaprogram kínálta pályázati források igénybevétele.
Általános iskola elvégzését célzó felzárkóztató képzés indítása, az általános iskola hat osztályát elvégzett, halmozottan hátrányos helyzetű, elsősorban roma származású munkanélküliek számára.	Esti képzés, vagy szakmaszerzés. Egymásra épülő képzések – lehetőség szerint hiányszakmákban – szakmai sokszínűség megteremtése lehetőleg járási szinten kialakítva.	Az aluliskolázottság óriási problémát jelent a roma és mélyszegény lakosság körében mivel megfelelő végzettség, szakképzettség nélkül a munkaerőpiacra való bejutás illetve visszajutás súlyosan nehezített. Fontos a folyamatos kapcsolattartás a járási munkaügyi központ kirendeltségével, kamarákkal, kapcsolatfelvétel alapítványokkal, civil szervezetekkel, melyek pályázat	Helyi önkormányzatok, civil szervezetek, hatóságok, munkaügyi központ, kamarák. Források: Önkormányzati hozzájárulás a megjelölt önerő vagy előleg tekintetében. Pályázati források, civil támogatók, alapítványok felkutatása. A képzésekhez szükség esetén a települési önkormányzatok biztosítják a termet és a technikai erőforrást.

		keretében időnként képzést is hirdetnek, A megvalósítandó célt szolgálják az alábbiak: a lakosság tájékoztatása fórum keretében az aktualitásokról, tanfolyam keretében az önéletrajz megírásának elsajátítása, munkaerő-piaci ismeretek, személyiségfejlesztő tréningek tartása.	
Ezen a területen sajnos járási/települési szinten nagy ráhatásunk nincs.			
Szociális és gyermekjóléti ellátások			
A járáson belüli szociális ellátórendszer megszervezésének hatékonysági szempontú felülvizsgálata, a térségi feladatellátás erősítése, partnerség ösztönzése.	A színvonalas és teljeskörű működéshez szükséges szociális, gyermekvédelmi, egyéb speciálisan ehhez a szakágazathoz tartozó egyéb szakemberek biztosítása.	A szükséges számú és végzettségű szakemberek biztosítása a feladatok elvégzéséhez. Álláshirdetések megjelentetése többfajta portálokon, a közvetítő irodákkal való együttműködés növelése.	STÖT Társulási Tanácsa, települési polgármesterek, ESZK vezetősége, szakirodák szakemberei, GYEP szakmai vezetője. A szükséges források költségvetésből történő biztosítása.

<p>A szociális alapszolgáltatásokhoz és gyermekjóléti alapellátásokhoz való hozzáférés javítása, igénybevevők és szolgáltatókat végzők közlekedésének segítése;</p>	<p>A hiányzó szociális alapszolgáltatások megszervezése, szolgáltatásokkal való teljes körű lefedettség biztosítása.</p>	<p>Az ESZK családsegítő munkatársaival, védőnőivel, szakembereivel partneri viszony kialakítása, a jelenlétházakban munkájukhoz helyszín és helybiztosítása</p>	<p>STÖT Társulási Tanácsa, települési polgármesterek, ESZK vezetősége, szakdolgozói, szakirodák szakemberei, GYEP szakmai vezetője, közlekedést szolgáltató cég (Volán).</p> <p>A szükséges források költségvetésből, illetve egyéb pályázati forrásból történő biztosítása.</p>
<p>Az ESZK által végzett szolgáltatások tartalmi felülvizsgálata, a hiányzó elemek feltérképezése.</p>	<p>A szolgáltatások speciális elemeinek beépítése a végzett segítő tevékenységekbe.</p>	<p>A szolgáltatások tartalma a jogszabályi minimumelőírásokra koncentrál, a célcsoport szükségleteit nem fedi le teljeskörűen. Nem jelennek meg hangsúlyosan a speciális szolgáltatáselemek – mediáció, családterápia, jogi, pszichológiai és egyéb speciális tanácsadások.</p> <p>Megfelelő végzettségű, kellő számú szakemberek biztosítása</p>	<p>STÖT Társulási Tanácsa, ESZK vezetősége, szakdolgozói, a szakirodák, gyámhivatalok szakemberei, GYEP szakmai vezetője.</p> <p>A szükséges kiadások egyrészt a költségvetésből, másrészt pályázati forrásból finanszírozhatók.</p>

		<p>szükséges.</p> <p>A szakmai fórumokon, Work-shop-on, minisztériumi és konzorciumi partnereknek rendszeres beszámoló a GYEP programban tapasztaltokról, nehézségekről, eredményekről.</p>	
Korai képességgondozás, korai fejlesztés, korai szociálizáció elősegítése			
<p>Korai gyermekkorban történő szűrés, illetve fejlesztés biztosításának előkészítése minden olyan településen, ahol nem rendelkeznek ezen célirányos szolgáltatásokkal.</p>	<p>A járás összes településén elérhetővé kell tenni ezeket a szolgáltatásokat.</p>	<p>Fontos a korai fejlesztésre szoruló gyermekek kiszűrése, majd folyamatos fejlesztése.</p> <p>A szülőket tájékoztatni szükséges azzal kapcsolatban, hogy mik lehetnek a jelek, hogy tudják esetlegesen felismerni, hogy probléma van.</p> <p>Jelenlétházak, szakemberek tapasztalatainak átadása.</p> <p>A szűrésben és a fejlesztésben a Biztos Kezdet Gyerekházaknak</p>	<p>STÖT Társulási Tanács, települési polgármesterek, ESZK vezetősége, szakemberei, GYEP iroda, szakmai vezető, pedagógiai szakszolgálat, fogyatékkal élők szervezetei.</p> <p>A megvalósítás helyi forrásokon kívül pályázati finanszírozásból oldható meg.</p>

		nagy szerepe van. A települések ösztönzése Biztos Kezdet Gyerekházak létrehozására.	
A korai szűrés és fejlesztés érdekében a kisgyermekes családokkal, várandós anyákkal való együttműködés kialakítása.	<p>A szülők aktivizálása, bevonása a korai felismerés, fejlesztés érdekében.</p> <p>Olyan szolgáltatás megvalósulása, amely lehetővé teszi, hogy a gyermekek számára 0 éves kortól biztosítva legyen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - az egészséges testi, lelki, értelmi fejlődés (problémák, eltérések, deffektusok, hiányok korai kiszűrése), - óvodai, iskolai befogadás megkönnyítése a szülő és a gyermek számára, - egészségtudatos nevelés elősegítése, - gyermek és szülő részéről nyitottság kialakulása a 	<p>Szülők részére tájékoztatások nyújtása, tanácsadások tartása.</p> <p>Szülők ösztönzése az együttműködésre.</p> <p>Szülői készségek, ismeretek fejlesztése tanácsadások során.</p> <p>Korai fejlesztést szolgáló „gyerekházak”, Integrált Közösségi Szolgáltató Tér (IKSZT) létrehozása, jelenlétházakban helyszín biztosítása.</p>	ESZK szakemberei, védőnők, pedagógia szakszolgálat szakemberei, GYEP iroda, szakmai vezető.

	különböző közösségek felé, információhiány csökkentése.		
Védőnői hálózat működésének felülvizsgálata.	A védőnői hálózat fejlesztése, szakemberek biztosítása valamennyi körzetben.	A védőnői körzetek nagy részét helyettesítésben látják el, mely a gondozottak érdeksérüléséhez vezethet. Gondoskodni kell a védőnők megfelelő létszámban történő alkalmazásáról.	ESZK vezetősége, területi vezető védőnő, GYEP iroda. A megvalósítás forrása a költségvetés.
Korai szocializáció elősegítése érdekében helyi lehetőségek feltérképezése.	Korai szocializáció elősegítése érdekében településen található Biztos Kezdet Gyerekházak, jelenlétházak, közösségi terek lehetőségeinek kiaknázása.	A korai szocializációt segítő tanácsadások, programok lebonyolítására helyet biztosító közösségi terek megfelelő eszközparkkal történő ellátása. A programokat, segítő beszélgetéseket lefolytató szociális szakemberek biztosítása.	GYEP iroda, szakmai vezető, jelenlétházvezető, közösségi tér vezető, pedagógiai szakszolgálat, ESZK, helyi települések vezetői. A helyi költségvetésen kívül pályázati források biztosíthatnak finanszírozást.
Egészségesebb gyermekkor			
A súlyos anyagi deprivációban élő családok feltérképezése.	A súlyos anyagi deprivációban, egészségtelen lakókörnyezetben élő gyermekek részére helyi sajátosságokon alapuló segítő	A súlyos anyagi, illetve az anyagi deprivációban élő gyermekek megsegítése több együttes körülmény helyreállításával	GYEP iroda, szakmai vezető, helyi települési vezetők, helyi szociális szakemberek, ESZK szakemberei, segítő szervezetek.

	program kidolgozása.	<p>lehetséges teljesen. A szülők munkába állítása, az egészségtelen lakókörnyezet felszámolása csak egy –egy elem a végső megoldás felé.</p> <p>Sajnos a családok anyagi helyzetének megváltoztatására csekély ráhatásunk van, mindenképpen a családok együttműködésére, a cél elérése érdekében tett együttlátásra kell a hangsúlyt fektetni.</p>	
Az egészséges életmód és környezet kialakításával kapcsolatban szervezett programok.	Az egészséges életmód (táplálkozás, sport, szabadidő) és az egészséges környezet kialakítása és megtartása érdekében segítő szolgáltatások igénybevétele, programokon való részvétel.	A higiénés kultúra és változatos táplálkozás hiánya, az egészségtelen környezet, a betegségek tüneteinek nem felismerése miatt elhanyagolt állapot kialakulása, a kábítószerfogyasztás mind-mind kezdezőtlenül befolyásolja a család, a gyermek életét.	<p>STÖT Társulási Tanács, települések polgármesterei, közösségi házat üzemeltetők, segítő szakemberek, ESZK szakemberei, védőnők, mediátorok.</p> <p>A programok lebonyolításához, a szakemberek biztosításához a helyi forrásokon kívül pályázati</p>

		<p>Az egészséges életmód és környezet kialakítása kapcsán a segítő szakemberek tanácsadás, közösségi programok révén kialakított együttműködés során érhetnek el eredményeket. Nagy jelentőséggel bírnak a Biztos Kezdet Gyerekházak, a jelenlétházak, a közösségi terek, melyek helyt adnak ezeknek a programoknak. A programok, tájékoztatók, szabadidős rendezvények a felvilágosítást, a szemléletformálást, az ismeretbővítést kell szolgálják.</p>	<p>forrásokat lehet bevonni.</p>
<p>A hasznos szabadidő eltöltésének előmozdítása.</p>	<p>„Szeretettáborok” szervezése. Cél, hogy a gyermekek megtapasztaljanak egy elfogadó, értékeket közvetítő, játékosan tanító közeget, ahol szeretettel viszonyulnak hozzájuk. A</p>	<p>A hátrányos helyzetű gyermekek a hiányzó anyagi lehetőségek miatt nem jutnak el kirándulásokra, táborokba, ki sem mozdulnak a legszűkebb környezetükből. A hasznos szabadidő eltöltést a</p>	<p>Hit Gyülekezete, önkéntes közösségi szolgálatot végző középiskolások, Együttműködő önkormányzatok, köznevelési intézmények fenntartói, vezetői, civilek (nyugdíjas pedagógusok).</p>

	<p>közösségi programok során átélik az összetartozás élményét, a csoport közösséggé fejlődését, társat, barátot találnak egymás személyében</p>	<p>legtöbben nem ismerik. A „Szeretettábor”ba három-négy szomszédos településről kerülnek meghívásra hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű 8-14 éves gyerekek. Pénzügyi erőforrástól függően a tábor 1 hetes vagy bentlakásos, vagy bejárós formában kerül megrendezésre.</p>	<p>Források: saját erő + pályázati forrás.</p>
Köznevelés			
<p>A veszélyeztetett gyermekek bevonása korai életkorban az intézményes ellátásokba, az életkoruknak megfelelő fejlődés biztosítása érdekében.</p>	<p>A gyermekek bölcsődei, óvodai ellátásokban való minél korábbi bevonása. Mindezekon felül a Biztos Kezdet Gyerekházakban történő közösségi életbe bevonásuk.</p>	<p>A 2-3 évesen bölcsődébe, óvodába beíratott, oda rendszeresen járó gyermekek készségei, képességei fejlődnek, remélhetőleg az iskolaéretlen gyermekek száma ezáltal csökkenni fog. Az óvodai fejlesztő gyakorlatok beépülnek az intézmények pedagógia programjaiba. A családok bevonását szolgáló intézményi szintű tervek</p>	<p>Települések polgármesterei, óvodavezetők, GYEP iroda.</p>

		elkészítése ajánlott.	
A hátránykompenzációt és az egyéni képességek szerinti differenciálásra hangsúlyt helyező minőségi oktatás megszervezése érdekében fejlesztési terv készítése köznevelési intézményenként.	Az elkészült fejlesztési tervek szerint működjön a minőségi oktatás, mely az egyéni képességeket veszi figyelembe a fejlesztés, oktatás során.	Kerüljenek feltárásra a helyi problémák, melyekhez fejlesztő csoportokat kell kialakítani. Működjenek a felzárkózást segítő délutáni intézményi vagy közösségi formák. Készüljön megvalósíthatósági tanulmány a délutáni tanulási formák bevezetésének lehetőségéről, illetve közösségi terekben (tanoda) történő differenciált, egyéni képességeknek megfelelő fejlesztést is megcélózva. A családokkal való együttműködés érdekében szociális szakemberek segítségére is szükség van.	Köznevelési intézmények fenntartója, vezetője, szociális szakemberek, ESZK szakemberei, GYEP iroda.
A gyermekek első közösségbe kerülésekor jelentkező együttélés, társas érintkezés szabályait nem ismerők gyermekek kezelésére	A módszertan alapján az első közösségbe kerülésekor jelentkező problémák kezelésével csökken a hiperaktivitás, az agresszió.	Az első közösségbe kerülésekor az együttélés, társas érintkezés szabályait nem ismerő gyerekeknél problémák	Óvodavezetők, óvodapedagógusok, bölcsőde vezetők, szakdolgozók, ESZK szakemberei.

<p>módszertan kidolgozása.</p>		<p>jelentkeznek, megjelennek a hiperaktív és pszichés problémákkal küzdő gyermekek beilleszkedési zavarai, az agresszió. A kidolgozott módszertannak megfelelően, a szülőkkel együttműködve szükséges kezelni, illetve megszüntetni a problémákat.</p> <p>Fontosak a családlátogatás a családok megismeréséhez, problémák feltérképezése óvodapedagógus és szociális segítő részvételével.</p> <p>Anyás beszoktatás során egyéni beszélgetések szükségesek a következetes nevelésről, az óvoda megkedveltetéséről, csoportszokásokról.</p> <p>Gyermek megismerő technikákkal a gyermek érdeklődési körének, szükségleteinek feltérképezése is pozitív irányba vezet.</p>	
--------------------------------	--	--	--

<p>Iskolai lemorzsolódások csökkentése érdekében a gyermekek erősségeit felismerni és a pedagógiai munkát erre alapozva sikerorientálttá tenni őket.</p>	<p>A tanítási idő után kiscsoportos felzárkóztató foglalkozások tartása.</p> <p>A gyermekek erősségeit felismerni és a pedagógiai munkát erre alapozva sikerorientálttá tenni őket.</p> <p>Tanodai foglalkozásokkal elősegíteni a gyermekek iskolai felkészülését (képességeik és képességeik fejlesztését) szabadidejük hasznos eltöltését.</p> <p>Fejlesztő szakemberek bevonásával felzárkóztatás segítése.</p> <p>Magántanulói státusz megadásával kapcsolatos jogszabályi felülvizsgálat kezdeményezése.</p>	<p>A gyermekek már 10-12 éves korban kezdenek kihullani a rendszeres iskolai oktatásból, magántanulóságba menekülnek, ott megragadnak egy szinten és a 8. általánost sem tudják befejezni.</p> <p>Fontos cél, hogy a gyermekek minimum a 8 általános iskola elvégzéséig, illetve egy szakma megszerzéséig jussanak el.</p>	<p>Köznevelési intézmények fenntartói, vezetői, pedagógusok, fejlesztő szakemberek, civilek.</p> <p>Pályázat – tanoda létrehozására</p> <p>Technikai: épület, felszerelések, fejlesztő felszerelések, pedagógusok, fejlesztő szakemberek biztosítása.</p>
--	---	--	---

Összegzés

A Salgótarjáni járásban működő „Esély gyermekeinknek” program azon projektek egyike, ahol a mélyszegénységben élők, hátrányos helyzetűek mindennapjait próbálják segíteni, gyermekeiket fejleszteni, tanítani, nevelni, jövőképüket kialakítani, céljuk felállításában közreműködni. A projekt magas szintű megvalósulásában, az abban vállalt feladatok végrehajtásában az egyik legnagyobb problémát a szakemberek hiánya okozza. Sajnos tervezhetünk bármilyen igényes stratégiát, cselekvési tervet, ha nem fogunk olyan szakembert, szakembereket találni, akik hivatásuk minden szeretetével, tudásával, tapasztalatával képesek lesznek ezt megvalósítani.

A másik nagy nehézséget az önkormányzatok forráshiánya okozza. Sajnos szinte minden önkormányzat anyagi gondokkal küzd. Ebben a projektben a jelenlétházak üzemeltetési, fenntartási költségeinek finanszírozása nagy gondot okoz az önkormányzatoknak. Nem tudni, hogy fenntartási időszak alatt –még ha csökkentett számban is, de - hogyan fogják a projekt keretében létrehozott szolgáltatások elérhetőségének folyamatos biztosítani.

Bár ennek megoldására segítség lehet, hogy a Felzárkózó Települések Hosszútávú Programjába bekapcsolódó települések esetén (Sóshartyán, Litke, Karancsság) már megkezdődtek az egyeztetések a fenntartási időben történő feladatok ellátása tekintetében.

Salgótarjáni járás gyerekesélyes programjának legnagyobb hiányosságai, hogy a munkát egyrészt minimálbéren alkalmazottak, másrészt a szolgáltatások biztosítását az amúgy is túlterhelt szakemberek végzik, akik a projekt pénzügyi költségvetésének nyújtotta lehetősége miatt csak a jószándékuknak, elhivatottságuknak köszönhetően vannak velünk. További probléma, hogy a jelenlétházak üzemeltetési, a működés során előforduló javítási költségeit nem fedezi a projekt.

A projekt azonnali folytatására, a szolgáltatások folyamatos biztosítására lenne szükség, féltő amennyiben a jelenlétházak működése, a projektelemegek szervezése megszűnik, a programok során bevont családok, gyerekek teljesen magukra maradnak, az eddig elért eredmények kárba vesznek. Az eddigi szolgáltatások további fenntartása hosszútávon biztosítaná a leszakadó csoportok felzárkózását, a program távlati célkitűzéseit.

A projekt során elkészült Stratégia rövid és hosszú távú terveit – segítve a településeken élő hátrányos helyzetű családok, gyerekek felzárkózását, fejlesztését - csak közösen, szoros összefogásban az egyes fejlesztési területeken belüli eszközök együttes alkalmazásával tudjuk megvalósítani.

Felhasznált források:

- az EFOP-1.4.2-16 kódszámú, Integrált térségi gyermekprogramok című pályázat keretében készült Járási Tükör;
- Salgótarján Megyei Jogú Város szociálpolitikai koncepciója;
- Salgótarján Megyei Jogú Város Helyi Esélyegyenlőségi Programja (HEP);
- Járási Esélyteremtő Programterv;
- Salgótarján Megyei Jogú Város Önkormányzata- „Oktatási paktum”;
- Salgótarján és Térsége Önkormányzatainak Társulása Szolgáltatástervezési Koncepciója;
- A járás adatszolgáltatása a szociális ellátás, a helyi gazdaság, a köznevelés, a korai gyerekfejlesztés területeken;
- Adatbázisok pl. KSH, stb. ;
- SZGYF Szakmai módszertani ajánlása;
- A járásban élő gyermekek, fiatalok és családjaik helyzetének, igényeinek és szükségleteinek felmérése 2018 MTA TK Gyerekesély Kutatócsoport;
- EFOP-1.4.1-15-2016-00001 kódszámú, a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont Online Monitoring Rendszerébe feltöltött adatok.